

Konya Mevlâna Müzesi Erişilebilirliğinin Değerlendirilmesi: Mevcut Durum ve İyileştirme Önerileri

Evaluation of Accessibility of Konya Mevlâna Museum: Current Situation and Suggestions for Improvement

Hilmi SÖZEN
Dr., Bağımsız Araştırmacı
hilmisz42@hotmail.com
<https://orcid.org/0009-0004-7038-8941>

Makale Başvuru Tarihi: 12.08.2024
Makale Kabul Tarihi: 26.10.2024
Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Bu çalışma, tarihi ve kültürel açıdan derin bir öneme sahip olan Konya Mevlâna Müzesi'nin, fiziksel, işitme ve görme engelliler için mevcut erişilebilirlik durumunu derinlemesine inceleyerek, bu alandaki eksiklikleri tespit etmeyi ve somut iyileştirme önerileri sunmayı amaçlamıştır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde, müze içerisindeki erişilebilirlik olanakları detaylı bir şekilde gözlemlenmiş ve bu gözlemler yerinde tespitlerle desteklenerek fotoğraflarla kayıt altına alınmıştır. Ayrıca, gözlem formları hazırlanarak müze çalışanlarıyla yapılan görüşmeler aracılığıyla mevcut durum hakkında kapsamlı bilgiler toplanmıştır. Çalışmanın bulguları, Konya Mevlâna Müzesi'nin ulusal ve uluslararası erişilebilirlik standartlarına göre incelenmesi sonucunda, fiziksel, görsel ve işitsel engellilere yönelik mevcut koşulların yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgular doğrultusunda, müzenin erişilebilirliğini artırmak amacıyla ulaşım, bilgiye erişim ve fiziksel altyapıda kapsamlı iyileştirmelerin zorunlu olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla, müzenin herkes için erişilebilir bir hale getirilmesi amacıyla kapsamlı bir iyileştirme planının hayata geçirilmesi önerilmektedir. Erişilebilirlik, bireylerin fiziksel ve sosyal çevrelerine eşit ve adil bir biçimde katılımını sağlamak adına vazgeçilmez bir hak olarak ortaya çıkmaktadır. Engelli bireyler için bu kavram, yalnızca fiziksel mekânların uygunluğuyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda kültürel ve sosyal etkinliklere katılımı da kapsayan çok boyutlu bir olgudur. Dünya genelinde yaklaşık 650 milyon engelli bireyin yaşadığı göz önüne alındığında, müzeler gibi kültürel kurumların engelli bireyler tarafından erişilebilir ve ziyaret edilebilir hale getirilmesi, sosyal inklüzyon açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Konya Mevlâna Müzesi, tarihi ve kültürel önemiyle dikkat çeken bir mekân olmasının yanı sıra, engelli bireyler için sunduğu erişim olanakları açısından da değerlendirilmesi gereken bir alan olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Konya Mevlâna Müzesi,
Engelliler,
Erişilebilirlik,
Standartlar,

ABSTRACT

This study aims to examine the current accessibility status of Konya Mevlâna Museum, which has a deep historical and cultural significance, for people with physical, auditory and visual disabilities, to identify the deficiencies in this area and to offer concrete suggestions for improvement. The study was conducted using an action research design from qualitative research methods. During the research process, the accessibility facilities in the museum were observed in detail and these observations were supported by on-site observations and recorded with photographs. In addition, observation forms were prepared and comprehensive information about the current situation was collected through interviews with museum staff. The findings of the study revealed that as a result of the examination of Konya Mevlâna Museum according to national and international accessibility standards, the current conditions for physically, visually and audibly disabled people are inadequate. In line with these findings, it is concluded that comprehensive improvements in transportation, access to information and physical infrastructure are necessary to increase the accessibility of the museum. Therefore, it is recommended that a comprehensive improvement plan be implemented to make the museum accessible to all. Accessibility emerges as an indispensable right to ensure equal and fair participation of individuals in their physical and social environments. For people with disabilities, this concept is a multidimensional phenomenon that is not only limited to the suitability of physical spaces, but also includes participation in cultural and social activities. Considering that there are approximately 650 million disabled people worldwide, making cultural institutions such as museums accessible and visitable by disabled individuals is of great importance in terms of social inclusion. In this context, Konya Mevlâna Museum, in addition to being a place that attracts attention with its historical and cultural importance, stands out as an area that should be evaluated in terms of the access opportunities it offers for disabled individuals.

Keywords:

Konya Mevlâna Museum,
Disabilities,
Accessibility,
Standards,

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): SÖZEN, Hilmi (2024), “Konya Mevlâna Müzesi Erişilebilirliğinin Değerlendirilmesi: Mevcut Durum ve İyileştirme Önerileri”, **Global Social Sciences Bulletin**, S.1(2), ss.120-148.

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasında, insan nüfusunun büyük bir kısmının şehirlerde yaşaması, bireylerin neredeyse tüm yaşamlarını yapılaşmış çevrelerde geçirdiğini ve bu çevrelerin yaşam kalitesi üzerinde kritik bir rol oynadığını gözler önüne sermektedir. Toplumların farklı fiziksel yeteneklere sahip bireylerden oluştuğu gerçeği dikkate alındığında, bu yapılaşmış çevrelerin geniş bir kullanıcı kitlesi tarafından eşit derecede erişilebilir olmasını sağlamak, kullanıcı merkezli tasarım anlayışının vazgeçilmez bir gereklilik olduğunu ortaya koymaktadır. Bir mekânın herkes tarafından eşit koşullarda ve adil bir şekilde kullanılabilir olmasının en temel göstergesi ise, o mekânın erişilebilirlik standartlarına uygun biçimde tasarlanmış olmasıdır (Dündar Türkkan ve Bezci, 2019:337). Bu durum, özellikle müzeler için büyük bir önem taşımaktadır. Kültürel mirasın önemli bir parçasını oluşturan müzeler (Jansen Verbeke ve Rekom, 1996:365), sahip olunan miras unsurlarının sergilendiği ve topluma sunulduğu kamusal mekânlar olarak tanımlanabilmektedir (Ashley, 2005:5).

Daha açık bir ifadeyle, Uluslararası Müzeler Birliği (ICOM), 2004 yılında müzeyi; toplumsal gelişime katkıda bulunan, insanlık ve çevresinin tanığı olan kültürel miras öğelerini toplama, koruma, sergileme ve kâr amacı gütmeyen kurumlar olarak tanımlamıştır. Bu tanımlama çerçevesinde, müzelerin temel işlevleri arasında kültürel mirasın araştırılması, korunması, sergilenmesi ve genel halkın bilgilendirilmesi yer almaktadır. Ayrıca turizm endüstrisinde önemli bir cazibe merkezi olarak kabul edilen müzeler, kültürel zenginlikleri ve tarihi eserleriyle ziyaretçilere benzersiz deneyimler sunmaktadır (Arslan, 2014:24). Bu geniş kavramsal çerçeve ışığında, müzelerin erişilebilirlik konusundaki rolleri, kültürel mirasın her birey tarafından eşit koşullarda deneyimlenmesini sağlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. Diğer bir ifadeyle, müzelerin erişilebilirliği, toplumun tüm fertleri için, engelli olsun ya da olmasın, önem arz eden bir husustur.

Erişilebilirlik terimi, engellilik bağlamında kullanıldığında, herhangi bir yer, mekân, öge veya hizmetin, ister fiziksel ister sanal olsun, farklı engel durumlarına sahip kişiler tarafından kolayca erişilebilen, ulaşılabilen, girilebilen, çıkılabilen, etkileşime geçilebilen, anlaşılabilen veya başka bir şekilde kullanılabilen olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler bağlamında erişilebilirlik, yalnızca engelli bireylerin doğal bir hakkı olmakla kalmaz, aynı zamanda onların tüm haklarını ve temel özgürlüklerini kullanabilmelerini sağlamak ve topluma diğer herkesle eşit şartlarda tam katılım sağlamalarını güçlendirmek için bir araçtır (UN, 2013:3). Türkiye’de engellilerin erişilebilirliği, 1985 yılında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Yasası’na 1997 yılında eklenen bir madde ile yasal bir çerçeveye kavuşturulmuştur. Bu düzenleme ile, engellilerin fiziksel çevreye erişimini sağlamak amacıyla, imar planlarının ve kentsel alanların tasarımında Türk Standartları Enstitüsü tarafından belirlenen ilgili standartlara (TS 9111, TS 12460, TS 12574, TS 12575, TS 12576, TS 23599) uygunluk zorunlu hale getirilmiştir. Bu standartlar, engellilerin sosyal hayata katılımını artırmak ve onlara bağımsız bir yaşam alanı sunmak için tasarlanmıştır, böylece engellilerin toplum içindeki hareket kabiliyetini ve yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadır (Ekici, 2021:116-117). Bu standartlar;

- “TS 9111: Özürlü insanların ikamet edeceği binaların düzenlenmesi”
- “TS 12460: Şehir içi yollar- raylı taşıma sistemleri- Bölüm 5: Özürlü ve yaşlılar için tesislerde tasarım kuralları”
- “TS 12574: Şehir içi yollar- raylı taşıma sistemleri- Bölüm 10: İstasyon içi işaret ve grafik tasarım kuralları”
- “TS 12575: Şehir içi yollar- raylı taşıma sistemleri- Bölüm 14: İstasyon platformu oturma elemanları”
- “TS 12576: Şehir içi yollar- kaldırım ve yaya geçitlerinde ulaşılabilirlik için yapısal önlemler ve işaretlemelerin tasarım kuralları”
- “TS 23599: Görme engelli veya az gören kişilerin bağımsız ve güvenli dolaşımına yardımcı olması amacıyla hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretlerinin uygulama önerileri”

Belirtilen standartlar arasında, özellikle müzelerin erişilebilirliğini artırmaya yönelik olanlar, kültürel mirasın korunması ve sunumunda kritik bir role sahiptir. Bu standartlar, fiziksel düzenlemelerin (*rampalar, asansörler, geniş kapılar, zemin işaretleri gibi*) yanı sıra bilgiye erişim süreçlerinin (*işitsel ve görsel rehberler, Braille alfabesi, işaret dili tercümanlığı gibi*) kapsayıcı olmasını temin etmektedir. Bu bağlamda, erişilebilirlik, müzeler

gibi kamusal kültür mekânlarının tasarım ve işletilmesinde esas alınan temel bir prensiptir. Bu mekânlar, herhangi bir ayrımcılık unsuru olmaksızın, tüm bireylerin bağımsız ve eşit bir şekilde erişilebilmesi gereken ortamlardır. Müzelerin, toplumun tüm kesiminden bireylerin bir arada ve eşit koşullarda faydalanabileceği, kapsayıcı ve engelsiz mekânlar olarak düzenlenmesi son derece önemlidir. Bu düzenleme, kültürel mirasın herkes için erişilebilir olmasını sağlarken, toplumsal eşitliği ve birliği teşvik eden bir ortam yaratmaktadır. Oysa yasal düzenlemeler bağlamında değerlendirildiğinde, 2005 yılında yürürlüğe giren Engelliler Kanunu'nun ikinci ve üçüncü maddeleri, yasal düzenlemeler çerçevesinde, yapılan çevrede engelliler için erişilebilirliğin sağlanmasının; planlama, tasarım, inşaat, ruhsatlandırma ve denetim süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluğun zorunlu kılınmasını öngörmektedir. Ancak bu hükümlerin pratikteki uygulanışı, genellikle oldukça sınırlı bir düzeyde gerçekleşmiştir. Aslında asıl hedef, müzeler gibi kültürel yapıların korunmasının yanı sıra, bu yapıların işlevselliğine bağlı olarak erişilebilirlik, ziyaret edilebilirlik ve kullanılabilirliklerinin artırılması yollarının da araştırılması olmalıdır. Bu bağlamda, müzelerin sadece tarihi eserleri muhafaza etmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumun her kesiminden insanlar için erişilebilir ortamları olarak hizmet vermesi gerekmektedir. Dolayısıyla, müzeler gibi kültürel çevrelerde erişilebilirlik düzenlemelerinin baştan koruyucu bir yaklaşımla reddedilmesinin aksine, bu düzenlemelerin zorunluluğunun ve öneminin tartışılması, tasarıma ve mevcut dokuya değer katan çözümleri beraberinde getirebilmektedir. Dahası bu çözümler bazı durumlarda yapıya fiziksel bir müdahalede bulunmadan da erişilebilirliği mümkün kılabilir (İlhan Söylemez, 2020:167).

Müzelerin, kamuya açık kültür mekânları olarak, üzerlerine düşen fonksiyonları eksiksiz bir biçimde yerine getirmelerinin, toplumsal ve kültürel zenginliğin korunması ve aktarılması açısından büyük bir önem taşıdığı açıktır. Bu bağlamda, günümüzde sayıları hızla artan müzelerin erişilebilirlik düzeylerinin incelenmesi ve bu bilgilerin geniş kitlelerle paylaşılması, müzelerin kendi işleyişlerini objektif bir perspektifle değerlendirmeleri ve ziyaretçilerin bu kültürel alanlar hakkında bilinçlendirilmeleri açısından son derece kritik bir rol oynamaktadır (Dündar Türkkan ve Bezci, 2019:335). Bu süreç, müzelerin toplumsal ve kültürel erişim noktaları olarak işlevselliğini artırırken, aynı zamanda bu kurumların sunduğu hizmetlerin kalitesinin sürekli iyileştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Günümüz toplumunda bilinç düzeyinin sürekli yükselmesi, engelli bireylerin tarihi ve kültürel mekânlara erişim haklarının daha etkin bir biçimde korunması ve savunulması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Mevlâna Müzesi gibi mekânlar, sadece tarihi ve kültürel değerleriyle öne çıkmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal belleğin ve kültürel kimliğin şekillenmesinde kritik bir işleve sahiptir. Bu nedenle, bu tür mekânların herkes için erişilebilir olması, toplumsal eşitliği ve kapsayıcılığı destekleyen temel bir ilkedir. Konya'nın simgesel ve kültürel mirasını temsil eden Mevlâna Müzesi'nin erişilebilirlik durumu, bu araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Mevlâna Müzesi'nin araştırmada örneklem olarak seçilmesinde belirleyici faktör, 2024 yılının ilk çeyreğinde, Türkiye genelindeki müze ve ören yerlerinin toplam ziyaretçi sayısının yaklaşık dört milyona ulaşmış olmasıdır. Özellikle bu dönemde, Konya'daki Mevlâna Müzesi, 383.392 ziyaretçi ile en fazla rağbet gören müze olarak kayıtlara geçmiştir. Bunun yanı sıra, Konya'daki müzeler arasında en çok ziyaret edilen ve dikkat çeken mekân Mevlâna Müzesi'dir.

Bu araştırmanın temel amacı, Konya Mevlâna Müzesi'nin mevcut erişilebilirlik durumunu çok boyutlu bir perspektiften ele alarak, engelli bireyler için müzenin ne ölçüde uygun olduğunu derinlemesine irdelemektir. Araştırmada, erişim konusundaki mevcut durumun kapsamlı bir panoraması çizilerek, belirlenen müze mekânında fiziksel engelli ziyaretçilerin erişilebilirliği konusunda mevcut durumun detaylı bir incelemesi yapılmıştır. Araştırma sürecinde, söz konusu mekânın fiziksel engellilere yönelik sunduğu olanaklar; rampalar, engelli tuvaletleri ve benzeri donatılar dikkatlice incelenmiş, bu alanlarda fotoğraf çekimi gerçekleştirilmiş, gözlemler ve ölçümler yapılmıştır. Elde edilen veriler, alanların fiziksel engellilere uygunluğunu değerlendirmek için kullanılmıştır. Bu değerlendirme, Türk Standartları Enstitüsü'nün TS 9111 ve TS 12576 standartları ile Amerikan Engelliler Yasası (ADA) gibi uluslararası kabul görmüş standartlar temel alınarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın bulguları, mekânın mevcut durumunun bu standartlara ne derecede uyum sağladığını ortaya koymaktadır. Böylece fiziksel engelli bireylerin müze deneyimlerinin iyileştirilmesi için gerekli düzenlemelerin belirlenmesine katkıda bulunulmuştur. Ayrıca elde edilen verilerin güçlendirilmesi amacıyla, özellikle işitsel ve görsel engelli ziyaretçilere yönelik literatürden faydalanarak titizlikle gözlem formları hazırlanmış ve müze yetkilileriyle iş birliği içinde bu formlar doldurulmuştur. Bu süreç bu alandaki bulgu eksikliklerini gidermenin yanı sıra işitsel ve görsel engelli bireyler için sunulan erişilebilirlik olanaklarının kapsamlı bir şekilde incelenip yorumlanmasını sağlamıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda engelli bireylerin müzeden daha etkin bir şekilde faydalanmalarını sağlamak üzere kapsamlı ve yenilikçi öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler müzenin

erişilebilirlik düzeyini artırarak, engelli bireylerin kültürel deneyimlerini zenginleştirmeyi ve toplumsal katılımını teşvik etmeyi hedeflemektedir.

Bu araştırma, yalnızca erişilebilirliğin değerlendirilmesiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal farkındalığı artırmayı ve kültürel eşitliği sağlamayı hedefleyen önemli bir adım niteliğindedir. Müzede sunulan olanakların iyileştirilmesi, toplumun tüm bireyleri için kültürel ve sanatsal deneyimlerin zenginleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu araştırma, alandaki literatüre katkıda bulunmanın yanı sıra Türkiye'deki diğer müzeler için de bir örnek teşkil etmesi bakımından önemli bir değer taşımaktadır. Elde edilen bulgular, kamu politikaları ve müze yönetim stratejileri için yol gösterici olacak ve bu alanda stratejik kararlar alınmasına katkı sağlayacaktır.

2. ENGELLİLİK VE ERİŞİLEBİLİRLİK KAVRAMLARI

Engellilik biyolojik ve sosyal faktörlerin iç içe geçtiği, çok katmanlı ve derin bir olgudur. Bu karmaşık yapısı nedeniyle engelliliği kesin ve kapsamlı bir şekilde tanımlamak neredeyse imkânsızdır (Begon, 2020:935; Metin, 2017:323). Geleneksel bakış açısıyla bu kavram hastalık, yaralanma veya doğuştan gelen bir bozukluğun sonucu olarak ortaya çıkan anatomik, fizyolojik veya psikolojik temelli işlevsel sınırlamalar veya bir bireyin belirli bir etkinliği gerçekleştirme kapasitesinde yaşadığı daralmalar anlamına gelmektedir (Vitez, 2019). Ancak engelliliği sadece fizyolojik ve işlevsel kısıtlamalarla sınırlı bir biçimde tanımlamak yetersiz kalmaktadır. Çünkü bu kavram, bireyin toplumsal etkileşimleri, çevresel koşullar ve sosyal engeller tarafından da önemli ölçüde şekillendirilmektedir (Su ve Burcu Sağlam, 2020:97). Bu perspektif yasal bir çerçevede ele alındığında, Birleşmiş Milletler Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme'nin 1. maddesi engelliliği; yalnızca fiziksel, zihinsel, entelektüel veya duysal engellerle sınırlı kalmayıp, bu engellerin toplumdaki çeşitli bariyerlerle etkileşimi sonucunda bireyin toplumsal yaşama tam ve etkin katılımını kısıtlayabilecek bir durum olarak tanımlamaktadır (UN - United Nations, 2006:4). Bu tanım engellilik olgusunu bireysel yetersizlikten ziyade, fiziksel (çevresel), sosyal, ekonomik ve kültürel nitelikteki toplumsal bariyerlerle etkileşim sonucu ortaya çıkan bir durum olarak ele almaktadır. Bu perspektif engelliliğin toplumsal yapılandırmasını vurgulayarak, erişilebilirliğin önemini ortaya koymaktadır.

Erişilebilirlik, İspanyol Akademisi Sözlüğü tarafından "*erişilebilir olma niteliği*" olarak ifade edilmekte olup; mimarlık disiplinde bireylerin çevreye ve mekânlara kolaylıkla erişebilme özelliğini belirtmek için kullanılmaktadır (Sandoval, 2018:105). Örneğin, Amerikalı bir şehir plancısı olan Kevin Lynch bu terimi dış dünyanın kullanımının mümkün olması anlamında özetlemektedir (Özkaraca ve İnceoğlu, 2021:1892). Bu kavram genel olarak bireylerin istedikleri her konumda ve her türlü hizmete, bağımsız ve güvenli bir biçimde erişebilir olmalarını ve bu hizmetleri kullanabilir olmalarını ifade etmektedir (Polat Subaşı, 2023:49-50). Bu kavram daha açık bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde özel gereksinimleri olan bireylerin bağımsız olarak konutlarından ayrılabilmelerini, başkalarının yardımına başvurmaksızın çeşitli yapılar ile açık alanlara erişim sağlayabilmelerini ve bu mekânları etkin bir şekilde kullanabilmelerini ifade etmektedir (Dönmez Kara, 2021:117).

Erişilebilirlik, dinamik bir kavram olarak ele alınmalıdır. Bu kavram farklı bağlamlar ve koşullar altında değişkenlik göstermektedir. Öyle ki bir ortamın bir birey için erişilebilir olması, başka bir birey için geçerli olmayabilmektedir. Bu çerçevede erişilebilirlik konusu, bireylerin kendi çevreleriyle olan etkileşimleri bağlamında çeşitli şekillerde yorumlanabilmektedir ve anlam kazanabilmektedir (Brown, 2006:9). Jaeger ve Bowman (2005:63), engellilerin topluma entegrasyonunu sağlamak için iki temel erişim türünü tanımlamaktadırlar: fiziksel ve entelektüel erişim. Fiziksel erişim, engellilerin nesnelere ve mekânlarla etkileşimini içerirken, entelektüel erişim; fikirler ve bilgilerle etkileşimi ifade eder. Bu iki erişim türü, engellilerin toplum içindeki bağımsızlığını ve katılımını artırmak için birbirleriyle derinlemesine bağlantılıdır ve her ikisinin de engelliler için tam ve eşit erişim sağlamada kritik öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Fiziksel erişim kısıtlılıkları, engelli bireylerin toplumsal izolasyona maruz kalmasına veya diğer bireylere olan bağımlılıklarının artmasına yol açabilmektedir. Örneğin kamu tuvaletlerinin engelli bireyler için uygun şekilde düzenlenmemesi, bu bireylerin sosyal yaşama entegrasyonunu güçleştirebilmekte ve bağımsız hareket etme kabiliyetlerini sınırlayabilmektedir (Bilge ve İrmak, 2021:38).

Modern toplumların ve sosyal devlet anlayışının temel gerekliliklerinden biri, bireylerin kalıcı ya da geçici fiziksel engellerine bakılmaksızın eşit hak ve olanaklara erişebilmelerini temin etmek ve bu sayede toplumsal yaşamın her alanında tam ve etkin bir şekilde katılım sağlayabilmelerini garanti altına almaktır (Özdemir,

2020:119). Bu bağlamda erişilebilirlik, insan hakları çerçevesinde ayrımcılıkla eşit derecede önem taşıyan bir konudur (Çağlar, 2012:542).

Toplumsal bütün bireylerin, inşa edilmiş çevre öncülüğünde, ekonomik, sosyal ve kültürel imkanlara erişimi; her çeşit hizmetten adil bir şekilde faydalanabilmesi ve topluma katılımı, bu kavramın temelini oluşturmaktadır. Erişilebilirlik, dolayısıyla her bireyin eşit fırsatlara sahip olmasını ve toplumun genel refahının artırılmasını hedeflemektedir (İlter, 2018). Bu durumu destekleyici nitelikte olarak, BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 9. maddesi, engelli bireylerin erişim haklarının güvence altına alınması amacıyla, taraf devletlere bu yönde gerekli önlemleri alma yükümlülüğü getirmektedir (UN, 2006:9). Bu düzenleme engelli bireylerin toplumsal yaşama eşit ve kapsamlı bir şekilde katılımını sağlama yönündeki uluslararası taahhütleri güçlendirerek, erişilebilirliğin evrensel bir insan hakkı olarak tanınmasını pekiştirmektedir.

Birleşmiş Milletler ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi de dâhil olmak üzere Avrupa Konseyi'nin ilgili organları, erişilebilirlik ilkeleri ve standartlarının tanımlanması hususunda önemli çabalar sarf etmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen kurumsal çalışmalar ve toplanan veriler, erişilebilirliğin engelli bireyler için bir hak mı yoksa devletler için bir yükümlülük mü olduğunu, ayrıca evrensel veya bölgesel standartların yerel düzeyde ve belirli durumlarda nasıl uygulanacağına dair bir karar vermede kritik araçlar ve rehberler olarak işlev görmektedir (Çağlar, 2012:544). Bu çalışmalar, erişilebilirliğin sadece bir yükümlülük olmanın ötesinde, engelli bireylerin toplum içinde tam ve etkin katılımını sağlamak için temel bir hak olduğu anlayışının benimsenmesine katkıda bulunmaktadır.

3. ERİŞİLEBİLİRLİKTE YASAL DÜZENLEMELER VE STANDARTLAR

Engelli bireylerin haklarına dair erişilebilirliği kapsamlı bir biçimde tanımlayan, bu konuda bağımsız hükümler içeren ve erişilebilirlik alanındaki yasal düzenlemeler için temel bir referans noktası olarak kabul edilen ilk uluslararası belge, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi olarak bilinmektedir (Çağlar, 2012:547). Bu bağlamda, anılan sözleşme, diğer ilgili mevzuatların incelenmesi sürecinde öncül bir rol üstlenmekte ve bu alandaki diğer yasal düzenlemeler için bir rehber işlevi görmektedir. Dolayısıyla bu sözleşmenin ele alınması, erişilebilirlikle ilgili yasal çerçevenin anlaşılması ve geliştirilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

BM Engelli Hakları Sözleşmesi, uluslararası alanda büyük bir öneme sahip olup, devletlerin engellilere yönelik düzenlemeler yapılırken başvurdukları temel bir referans kaynağıdır. Sözleşme, engellileri insan hakları hukukunun aktif birer öznesi olarak tanımakta ve erişilebilirliği, bu hakların gerçekleştirilmesinde kritik bir temel olarak vurgulamaktadır. Bu sözleşme erişilebilirliğin engelli bireylerin toplumsal yaşama tam ve eşit katılımını sağlamak için bir hak olarak tanınmasını ve bu hakkın hayata geçirilmesi için devletlerin gerekli düzenlemeleri yapma yükümlülüğünü içermektedir. Bu bağlamda devletler, kamuya açık tüm alanlarda ve hizmetlerde engellilerin erişimini sağlamak için düzenlemeler yapmak zorundadır. Bu düzenlemeler, fiziksel erişimden bilgiye erişime kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (madde 9) (UN, 2006:9). Ayrıca Birleşmiş Milletler'in "*Engelliler için Fırsat Eşitliği Standart Kuralları*", engelli bireylerin toplumdaki eşit fırsatlara erişimini sağlama amacı güden rehber ilkeleri içermektedir. Bu kuralların erişilebilirlik ile ilgili hükümleri, engelli bireylerin toplumsal yaşama tam ve etkin katılımını sağlamak açısından temel bir önem arz etmektedir. Bu hükümler, engellilerin kamuya açık alanlara, ulaşım hizmetlerine, bilgi ve iletişim teknolojilerine ve diğer hizmetlere erişimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Özellikle kamu hizmetlerine erişimde asgari standartlar ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bu uygulamaların izlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu hükümler, devletleri, kendi mevzuatlarında ve politikalarında erişilebilirliği artırmaya yönelik düzenlemeler yapmaya teşvik etmekte ve engelli bireylerin toplumsal yaşama eşit katılımını sağlamak için önemli bir referans noktası oluşturmaktadır (UN, 1993).

1990 yılında yürürlüğe giren "*Engelli Amerikalılar Yasası (ADA)*", engelli bireylerin toplumsal yaşamın tüm alanlarına tam katılımını sağlamak amacıyla çeşitli erişilebilirlik hükümleri içermektedir. Bu yasa, kamuya açık alanlarda erişilebilirliği artırmak, iş yerlerinde, kamu hizmetlerinde ve ulaşımında engellilere yönelik ayrımcılığı önlemek için standartlar belirlemiştir (ADA, 1990). Benzer şekilde "*Avrupa Konseyi'nin Faro Sözleşmesi*", kültürel mirasın toplumsal değerini ön plana çıkararak, bu mirasın tüm bireyler tarafından erişilebilir olmasını ve toplumun kültürel miras üzerindeki haklarını pekiştirme amacını gütmektedir (Council of Europe, 2005). Bunun yanı sıra "*Avrupa Erişilebilirlik Yasası*" da Avrupa Birliği üye ülkelerinde kamuya açık alanların ve hizmetlerin engelliler için erişilebilir olmasını sağlamak amacıyla çeşitli düzenlemeler içermektedir. Bu belgeler, engellilik alanında erişilebilirliğin küresel bir norm olarak kabul edilmesine öncülük eden kritik yapı taşlarıdır (Lecerf, 2019).

Türkiyede erişilebilirlik konusunda getirilen yasal düzenlemeler İmar Kanunu başta olmak üzere, yönetmelikler ve standartlar gibi bir dizi resmî belgede kapsamlı bir şekilde yer bulmaktadır (Akın Güler ve Tural, 2017:352). 3194 sayılı İmar Kanununda erişilebilirlikle ilgili doğrudan bir hüküm yer almamakla birlikte, yapıların ve yerleşim alanlarının herkes için erişilebilir olmasını temin etmeye yönelik düzenlemeler içerdiği anlaşılmaktadır. Benzer şekilde “5393 sayılı Belediye Kanunu”nda da erişilebilirliğe dair özel bir hüküm bulunmamakla birlikte, belediyelerin sunduğu hizmetlerin tüm vatandaşlar için erişilebilir olmasını sağlamak temel bir ilke olarak benimsenmiştir. “5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanunu”nun 7. maddesi, engellilerin erişilebilirliğini kapsamlı bir şekilde düzenlemektedir. Bu madde, engellilerin kamu hizmetlerinden, binalardan, açık alanlardan, ulaşım ve bilgilendirme hizmetlerinden, ayrıca bilgi ve iletişim teknolojilerinden güvenli ve bağımsız bir şekilde yararlanabilmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılmasını öngörmektedir. Erişilebilirlik standartlarının belirlenmesi ve bu standartlara uyulmasının güvence altına alınması amacıyla yürürlüğe konan bu madde, engelli bireylerin toplumsal yaşama etkin katılımını sağlamak için kritik bir çerçeve sunmaktadır. Kanunun geçici 2. maddesi, yürürlüğe giriş tarihinden itibaren sekiz yıl içerisinde, kamu kurum ve kuruluşları tarafından işletilen mevcut yapıların, yol, kaldırım ve yaya geçitlerinin engelli erişimine uygun hale getirilmesini şart koşmaktadır. Benzer şekilde geçici 3. madde, özel ve kamu sektörüne ait toplu taşıma araçlarının da aynı süre zarfında engelli erişimine uygun duruma getirilmesini talep etmektedir. Bu düzenlemeler engelli bireylerin toplum içinde eşit haklara ve fırsatlara sahip olmalarını desteklemekte ve erişim engellerinin ortadan kaldırılmasını amaçlayan geniş bir yasal çerçeve oluşturmaktadır.

Engellilerin erişilebilirliği konusunda yapılan düzenlemelerden birisi de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın geliştirdiği ve 2013 yılında yürürlüğe giren “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği”dir. Bu yönetmelik, altı ana bölüm ve yirmi dört madde içermekte olup; umumi kullanıma açık yapılar, açık alanlar ve toplu taşıma araçlarında erişilebilirliğin sürekli izlenmesi ve denetlenmesine yönelik bir düzenleme olarak oluşturulmuştur. Yönetmelik ayrıca erişilebilirlik standartlarına uygun olmayan yapılar için idari para cezalarının uygulanmasını ve bu cezaların genel bütçeye gelir olarak kaydedilmesini hükme bağlayarak, erişilebilirliğin bir hak olarak güvence altına alınmasında önemli bir rol oynamaktadır (madde 1). Yine “Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslar Yönetmeliği”nin 7. maddesi, kamu hizmetlerinin engelliler tarafından kolayca erişilebilir olması için idarelerin alması gereken tedbirlerle ilgilidir. Bu madde kapsamında, idarelerin sunduğu hizmetlerin engelliler için erişilebilir olmasını sağlamak amacıyla gerekli düzenlemeleri yapmaları, engellilerin kamu hizmetlerine erişiminde karşılaşılabilecekleri engelleri kaldırmaları ve bu hizmetlerin engelliler için de tam anlamıyla kullanılabilir olmasını garantilemeleri gerekmektedir. Bunun yanında, “Yaya Yolları ve Kaldırımların Tasarım Kuralları Hakkında Yönetmelik”, yayaların yaya yollarında, kaldırımlarda ve yeşil alanlardaki yürüme yollarında hareketlerini erişilebilirlik gereklerine uygun olarak kesintisiz sürdürebilmeleri ve bağımsız, rahat, güvenli ulaşımalarının sağlanması amacıyla hazırlanmıştır. Bu yönetmelik, engelli erişimini kolaylaştırıcı kaldırım rampaları, hissedilebilir yüzey uygulamaları ve yardımcı sinyal donanımları gibi düzenlemeleri içermektedir.

Erişilebilirlik standartları, erişilebilirlik mevzuatının temel yapı taşlarından biri olarak büyük bir önem taşımaktadır. Genel olarak “standart” terimi; belirlenmiş ölçütlere, yasal düzenlemelere ve ekonomik verimliliğe uygunluk gösteren, referans veya temel alınabilecek nitelikte, ölçüsel ve normatif özellikler taşıyan bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel engelli bireylerin binalara ve diğer yapısal alanlara erişimini ve bu alanların kullanımını kolaylaştırmak için belirlenen önemli ulusal ve uluslararası standartlar mevcuttur. Bu standartlar, engelli bireylerin toplum içindeki hareketliliğini artırmak, onların bağımsızlığını desteklemek ve yaşam kalitelerini yükseltmek amacıyla tasarlanmıştır (Bilge ve Irmak, 2021:39). Bu standartlar arasında en önemlisi “Amerikan Standardı No:117.1” olup, özellikle erişilebilir ve kullanılabilir binalar ile tesislerin tasarımına yönelik olarak geliştirilmiştir. Bu standart, Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsü (ANSI) tarafından onaylanmış ve çeşitli yapısal özelliklerin, örneğin giriş yolları, kapılar ve geçişler gibi herkes tarafından kullanımına uygun olacak şekilde düzenlenmesini sağlamak amacıyla geliştirilmiştir (Sözen ve Göküş, 2023:76).

ABD’de yürürlükte olan başlıca mevzuatlardan biri olan Amerikan Engelliler Yasası (ADA), hukuki alanda en önemli düzenlemelerden biridir. ADA, öncelikle istihdam, yerel yönetimler, kamusal alanlar, ulaşım ve iletişim ağları gibi çeşitli sektörlerde engellilik kaynaklı ayrımcılığın önlenmesini temel bir ilke olarak benimsemiştir (Bilge ve Irmak, 2021:39). Ayrıca “Engelliler İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar” kapsamında, engellilere yönelik eşit fırsatların sağlanması için dört ana bölümde toplam 22 kural bulunmaktadır. Bu kurallar, eşit katılım için ön koşullar, eşit katılım için hedef alanlar, uygulama önlemleri ve izleme mekanizmalarını içermektedir. Erişilebilirlik hükümleri, engelli bireylerin toplumda tam ve etkin bir şekilde katılımını sağlamak amacıyla kamu hizmetlerine, eğitime, istihdama ve fiziksel çevreye erişim gibi konuları kapsamaktadır (UN, 1993).

3194 sayılı İmar Kanunu'nun Ek Madde 1'i, fiziksel çevrenin engelliler için erişilebilir ve yaşanabilir hale getirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda imar planları ve kentsel, sosyal, teknik altyapı alanları ile yapıların tasarımında, Türk Standartları Enstitüsü tarafından belirlenen ilgili standartlara uygunluk esastır. Türkiye'de engelli bireylere yönelik girişimler, Türk Standartları Enstitüsü'nün koordinasyonu altında özel bir önem taşımaktadır. Türkiye'de, binaların ve diğer yapıların erişilebilirliği ve ulaşılabilirliği, özellikle fiziksel engelli bireyler için, TS 9111, TS 12576 ve TS 12460 standartları ile düzenlenmiştir. Bu standartlar, söz konusu yapıların tüm kullanıcılar için erişilebilir ve kullanılabilir olmasını temin etmek amacıyla belirlenmiş olan kapsamlı kriterleri barındırmaktadır (Sözen ve Göküş, 2023:76).

TS 9111; Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere standardı, engelliler ve hareket kısıtlılığı bulunan bireylerin binalarda ve yakın çevrelerinde rahatça hareket edebilmeleri için gerekli olan fiziki düzenlemeleri kapsayan kural ve esasları belirlemektedir. Bu standart, binaların girişleri, merdivenleri, asansörleri, tuvaletleri ve diğer ortak kullanım alanlarının erişilebilir olmasını sağlamak için tasarlanmıştır. Ayrıca rampa eğimleri, kapı genişlikleri ve asansör boyutları gibi spesifik ölçümlerle ilgili detaylı bilgiler içermektedir. Standart, engelli bireylerin bağımsız hareket edebilmesi ve sosyal hayata tam katılımı için önemli bir adımdır. TS 9111 standardı, Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından hazırlanmış ve belirli aralıklarla güncellenmektedir (TS - Türk Standardı 9111, 2011).

Benzer şekilde "*TS 12576 Standardı*", şehir içi yolların engelli ve yaşlı bireyler için erişilebilir olmasını sağlamak amacıyla yapısal önlemler ve işaretlemelerin tasarım kurallarını belirlemektedir. Bu standart, hareket kısıtlılığı olan bireylerin yaya yollarını, kaldırımları, yaya geçitlerini ve kavşakları güvenli ve rahatça kullanabilmeleri için gerekli tasarım ilkelerini içermektedir. Özellikle yaya alanlarında, alt/üst geçitlerde ve kavşaklarda engelsiz hareket edebilmeleri, sağlıklı insanlar gibi serbestçe ve güvenli bir şekilde hareket edebilmeleri için yapısal düzenlemeler ve işaretlemeler öngörülmektedir (TS - Türk Standardı 12576, 1999). 2012 yılında revize edilen 12576 numaralı standart, hareket kısıtlılığı olan bireyler de dahil olmak üzere tüm yayaların, yaya yolları, kaldırımlar, yaya geçitleri ve kavşakları güvenli ve konforlu bir şekilde kullanabilmelerini sağlamak amacıyla alınacak yapısal önlemler ve yapılacak işaretlemeler için tasarım ilkelerini içermektedir (Kejanlı vd., 2023:703). Bu düzenleme, erişilebilirlik standartlarını güçlendirerek, tüm kullanıcıların kentsel alanlardaki hareket özgürlüğünü artırmayı hedeflemektedir.

4. MÜZELERDE ERİŞİLEBİLİRLİK VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Müzeler, toplumların kolektif hafızasını temsil eden ve dünü bugüne yansıtarak geleceği inşa eden kültür kurumlarıdır. Dolayısıyla, müzeler yalnızca tarihin sergilendiği mekânlar olarak değil, aynı zamanda kültürel sürekliliği sağlayan dinamik yapılar olarak değerlendirmek gerekmektedir. Bu bağlamda Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM/International Council of Museums) tarafından 2007 yılında gerçekleştirilen Genel Kurul'da kabul edilen müze kavramı; "*toplumun ve onun gelişiminin hizmetine adanmış, genel ziyarete açık, insanlık ve çevresinin deneyimlerine tanıklık eden, hem somut hem de soyut nesnelere üzerinde araştırmalar yürüten, bu nesnelere toplayan, muhafaza eden, bilgiyi yayınlayan ve sonuç olarak, inceleme, eğitim ve estetik zevkler doğrultusunda sergileyen, kar amacı gütmeyen sürekli bir kurum*" olarak belirlenmiştir (Kaynak ve Çolak, 2011:1). Bu tanımda yer alan "*toplumun ve onun gelişiminin hizmetine adanmış*" ifadesi, müzelerin toplumun her kesiminden bireyler, dolayısıyla engelli bireyler için de erişilebilir ve engelsiz olması gerektiği anlamını taşımaktadır (Yıldız, 2021:5).

Kültür ve miras turizminin vazgeçilmez unsurlarından biri olan müzeler, bir bölgenin veya seyahat destinasyonunun tercih edilmesinde belirleyici bir sosyo-kültürel çekicilik sunmaktadır. Bu nedenle, müzelerin engelli bireyler açısından erişilebilirliği, toplumsal kapsayıcılık ve kültürel mirasın geniş kitlelere ulaşabilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir (Yeşilyurt vd., 2014:2). Müze erişilebilirliği, müzenin konumu ve fiziksel koşullarının, engelli bireyler de dâhil olmak üzere tüm dezavantajlı gruplar için erişilebilir olmasından, sosyal ve kültürel ihtiyaçlara uygunluğuna, ayrıca müzenin toplumun beklentilerini anlayarak bu beklentilere yönelik etkinlikler düzenleyebilmesine kadar birçok faktörü kapsamaktadır. Bu faktörlerin uygulanış biçimleri ve uygulanma sıklığı müzeden müzeye farklılık gösterse de, erişilebilirliğin sağlanması, her müzenin temel sorumlulukları arasında yer almaktadır (Baki Nalcioğlu, 2023:212).

Müze pratiğinin evrimi incelendiğinde, müzelerin bilimsel, sosyal, ekonomik ve toplumsal dönüşümlerin ardından, toplumun geniş bir kesimine hitap etme ve erişilebilir olma amacı güttükleri anlaşılmaktadır (Kaynak ve Çolak, 2011:3). Victoria Dickenson, müzelerin iki temel işlevini "*koruma ve erişim*" olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda, koruma, kültürel mirasın fiziksel bütünlüğünün korunması ve gelecek nesillere aktarılması anlamına gelirken; erişim ise, geniş kitlelerin bu mirasa erişebilmesi ve ondan öğrenmesi için gerekli koşulların

sağlanmasını ifade etmektedir (Dickenson, 2006:25). Dolayısıyla, müzelerin bu iki görevi yerine getirmesi, toplumun kültürel zenginliklerinden faydalanabilmesi ve bu zenginliklerin sürdürülebilir bir şekilde korunup geliştirilmesi açısından kritik önem taşımaktadır. Müze mekânlarının kritik önemi, bu alanların herkes için erişilebilir hale getirilmesinin zorunluluğunu vurgulamaktadır. Çünkü kapsayıcılık, toplumsal sürdürülebilirlik için hayati bir unsur olarak kabul edilmektedir. Müze ziyaretçilerinin demografisi, homojen bir yapıya indirgenmemeli, aksine yaş, engellilik durumu, etnik köken ve ilgi alanları gibi çeşitli faktörler göz önünde bulundurularak, bireylerin farklı ihtiyaç ve tercihleri dikkate alınmalıdır. Bu çeşitliliği kucaklayan bir yaklaşım, kültürel mirasın her birey için ulaşılabilir ve anlamlı olmasını hedeflemekte, böylece kültürel zenginliklerin her kesimden insan tarafından deneyimlenmesini sağlamaktadır (Koustriva ve Koutsmani, 2023:2).

Erişilebilirlik, müze ve eserlerin ziyaretçi ihtiyaçlarına göre fiziksel ve zihinsel olarak erişilebilir olmasını ifade etmektedir. Fiziksel erişilebilirlik, bireylerin mekânsal düzenlemelerde diğer kullanıcılarla uyum içinde, güvenli bir şekilde erişebilmesini ve alanı kullanabilmesini içermektedir (Silav, 2019:304). Bu, engelli bireylerin de dâhil olduğu tüm ziyaretçilerin, müzelerde ve sergilerde tam ve etkin bir katılımını sağlamak için gereklidir. Müzelerdeki fiziksel erişilebilirliğin artırılması, sergilenen eserlerin görme engelli ziyaretçiler için sesli tanıtımının yapılması ve dokunularak algılanabilecek ölçekli replikalarının üretilmesi; işitme engelli bireyler için ise yazılı bilgilendirme materyallerinin bulunması, kapsayıcı bir müze deneyiminin olmazsa olmazları arasında yer almaktadır. Bu uygulamalar tüm ziyaretçilerin müze koleksiyonlarından tam anlamıyla faydalanabilmelerini sağlamak ve eşit erişim imkanlarını güçlendirmektedir (Akın Güler ve Tural, 2017:359).

Müzelerin engellilere erişim sağlamasındaki temel unsurlar, sunulan imkânlar ve karşılaşılan engellere yönelik geliştirilen çözümlerden oluşmaktadır. Engelli bireyler için müzeler tarafından uygulanan çözümler, belirlenen standartlar çerçevesinde mimari, geleneksel ve teknolojik olmak üzere üç ana kategori altında incelenebilir. Mimari çözümler, müzenin fiziksel düzenlemeleri ve yapısal adaptasyonlarını kapsarken; geleneksel çözümler, engelli bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları engelleri aşmalarına yardımcı olan özel uygulamaları, örneğin işaret dili uygulamasını içermektedir. Teknolojik çözümler ise, engellilere yönelik geliştirilen yeni teknolojilerin müze ortamında uygulanmasını kapsamaktadır (Kaynak ve Çolak, 2011:6).

Ancak mevcut literatürdeki birçok bilimsel çalışma, müzelerin erişilebilirlik konusunda eksiklikler sergilediğini kabul etmekte ve bu bağlamda eşitlik ve kapsayıcılık ilkelerini desteklemek adına geliştirmeler yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Koustriva ve Koutsmani, 2023:2). Bu çalışmalar müzelerin herkes için daha erişilebilir ve kapsayıcı hale getirilmesinin önemini ortaya koymakta ve bu yönde atılacak adımların gerekliliğine işaret etmektedir. Konuya ilişkin dikkate değer araştırma örnekleri şu şekildedir;

- Zeolla ve Vila'nın (2023) "*Increasing Accessibility at the Worcester Art Museum Via A Mobile Application*" başlıklı çalışmasında, Worcester Sanat Müzesi'nin erişilebilirliğinin mobil bir uygulama geliştirilerek veya uygulanarak artırılması amaçlanmıştır. Bu araştırma, teknolojinin sanat ve kültürel deneyimleri çeşitli kitleler, özellikle de engelli bireyler için nasıl daha erişilebilir hale getirebileceğini incelemiştir. Çalışma muhtemelen mobil uygulamanın tasarımı, özellikleri ve etkilerini ele alarak, bu uygulamanın ziyaretçilerin genel deneyimini bilgi sağlama, yönlendirme ve çeşitli erişilebilirlik ihtiyaçlarına yönelik diğer hizmetler sunma yoluyla nasıl iyileştirebileceğini vurgulamaktadır.
- Koustriva ve Koutsmani'nin (2023) "*Spatial and Information Accessibility of Museums and Places of Historical Interest: A Comparison between London and Thessaloniki*" başlıklı çalışmasında Londra ve Selanik'teki müzeler ve tarihi mekânların mekânsal ve bilgiye erişilebilirlik düzeylerinin karşılaştırmalı analizi gerçekleştirilmiş, karşılaşılan zorluklar ve uygulanan çözümler değerlendirilmiş, ayrıca erişilebilirliği artırmaya yönelik öneriler sunulmuştur.
- Kaymakçı'nın (2022) "*Tarihi Yapıların Müze Olarak İşlevlendirilmesinin İstanbul'dan Örneklerle İncelenmesi*" başlıklı çalışmasında, Pera Müzesi, Doğançay Müzesi ve Salt Galata üzerinden tarihi yapıların müzeye dönüştürülmesi süreci karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Çalışmada Pera Müzesi'nin engelli bireyler için tamamen erişilebilir olduğu; merdiven asansörü, asansör ve uygun tuvaletlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Doğançay Müzesi'nde ise sergi alanlarının erişilebilir olduğu, ancak tuvaletlerin ve bazı alanların erişime uygun olmadığı belirlenmiştir.
- Tekkök'ün (2022) "*İşitme Engelli Bireylerin Türkiye ve Yurt Dışındaki Müzelere Erişiminin Artırılması İçin Uygulanan Çalışmalar*" başlıklı çalışmasında, işitme engelli bireylerin müzelere erişimini artırmak amacıyla gerçekleştirilen çeşitli uygulamalar ve yöntemler ele alınmıştır. Çalışmanın içeriğinde hem Türkiye'deki hem de yurtdışındaki müzelerde işitme engelli bireylerin daha iyi bir ziyaret deneyimi yaşamalarını sağlamak için yapılan düzenlemeler ve uygulama örnekleri bulunmaktadır.

- Söylemez'in (2020) "*Tarihi Eserlere Erişilebilirlik: Konya Tarihi Kent Merkezi Örneği*" başlıklı çalışmada, Konya'nın tarihi kent merkezindeki erişilebilirlik sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri incelenmiştir. Çalışmada, Mevlâna Müzesi'nde görme engelli bireyler için yapılan yönlendirme işaretleri, zemin düzenlemeleri, rampalar, turnikeler ve engelli bireyler için tasarlanmış ek kapılar gibi uygulamaların erişilebilirliği artırdığı, ayrıca müzenin çıkış kapısındaki merdivenler için eklenen rampa ve tekerlekli sandalye kullanıcıları için düzenlenmiş kapının da erişilebilirliği iyileştirdiği belirtilmiştir.
- Erkmen vd.'nin (2020) "*COVID-19 Salgını Sürecinde İstanbul'daki Sanat Müzelerinin Erişilebilirliği: Sosyal Medya ve Dijital Uygulamalar Üzerinden Bir Değerlendirme*" başlıklı çalışmada, COVID-19 salgını süresince fiziksel olarak kapalı olan İstanbul'daki müzelerin, dijital platformlar aracılığıyla sanatseverlere erişim sağlama yöntemleri, sosyal medya ve diğer dijital uygulamaların bu süreçteki rolü ve etkinliği incelenmiştir. Ayrıca dijital erişilebilirlik çözümlerinin kapsayıcılığı, müzelerin bu süreçte karşılaştığı zorluklar ve uyguladığı yenilikler kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir.
- Mesquita ve Carneiro'nun (2016) "*Accessibility of European Museums to Visitors with Visual Impairments*" başlıklı çalışmada, Avrupa'daki müzelerin görme engelli bireyler için erişilebilirlik düzeyi incelenmiştir. Bu çalışmada dokunsal sergiler, sesli betimlemeler, Braille tabelalar ve görme engelli ziyaretçilerin müze deneyimini iyileştiren diğer yardımcı teknolojiler veya hizmetler gibi çeşitli yönler ele alınmıştır. Ayrıca müzelerin bu demografik grup için daha kapsayıcı hale getirilmesinde karşılaşılan zorluklar ve en iyi uygulamalar analiz edilerek erişilebilirliğin artırılması ve tüm ziyaretçiler için eşit fırsatlar sağlanması hedeflenmiştir.

5. MEVLÂNA MÜZESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

İslam mistisizminin önde gelen simalarından (Alkan ve Alkan, 2014) Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin saygıdeğer babası olan Bahaeddin Veled, bilinen diğer adıyla Sultan'ül Ülema, 1151 yılında Belh'te dünyaya gelmiş ve 1231 yılında vefat etmiştir. Bahaeddin Veled'in naaşı, o dönem Selçuklu Sultanları tarafından Gül Bahçesi olarak adlandırılan ve günümüzde Mevlâna Dergâhı olarak bilinen yere defnedilmiştir. Bu defnedilme, söz konusu alanın bir mezarlık olarak kullanımının başlangıcı olmuştur. 17 Aralık 1273 tarihinde ise büyük İslam düşünürü ve şairi Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin vefatına müteakip naaşı, kendisine atfedilen bu bahçeye defnedilmiştir. 1274 yılı sonbaharında inşası tamamlanan ve Mevlâna'nın türbesi olarak kabul edilen bu yapı, çevresindeki mimari unsurlarla birlikte zamanla bir dergâh kompleksi oluşturmuş ve Mevlâna Dergâhı olarak anılmaya başlanmıştır (Bakırcı, 2007:193). Bu dergâh Mevlâna'nın felsefesi ve eserleri ile tasavvufî öğretilerin korunduğu ve yayıldığı bir merkez olarak işlev görmekte, Anadolu'nun kültürel mirasının sembolik anıtlarından birini temsil etmektedir. Aynı zamanda dini mimariye özgü bir tarzı yansıtarak, bu alandaki mimari çeşitliliğe katkıda bulunmuş ve Konya şehrinin dini ve kültürel kimliğini pekiştiren önemli bir unsur haline gelmiştir (Kılıçaslan ve Tomar, 2024:1).

Resim 1. Konya Mevlânâ Dergâhı (Balıkçılar Otelinden görünüşü)

Kaynak: Küçükdağ, 1994:89.

Mevlâna dergâhının çekirdeğini, manevi atmosferiyle büyüleyen ve tüm yapıya ruhunu veren Mevlâna'nın türbesi oluşturmaktadır. Mevlâna Türbesi, 1274 yılında "*baldaken*"¹ formunda inşa edilmiş ve tarihsel süreç içerisinde bu yapıya çeşitli ilaveler eklenerek zenginleştirilmiştir. 14. yüzyılda Karaman döneminde eklenen kubbeli bölüm, Klasik Osmanlı mimarisinin karakteristik özelliklerini taşıyan 16. ve 17. yüzyıllar arasında, Osmanlı döneminde türbeye semahane, mescit, derviş hücreleri, hazire ve ek türbeler ilave edilmiştir. 19. yüzyılda inşa edilen meydan-ı şerif ile birlikte, külliye tamamlanmış ve böylece Mevlâna Türbesi, dini ve kültürel bir kompleks olarak önemini korumuştur (Karpuz, 2007:597). Bu yapısal evrim, Mevlâna Türbesi'nin hem mimari hem de kültürel açıdan, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinin sanatsal ve dini mirasını yansıtan bir anıt olarak değerini artırmıştır.

Konya'daki Mevlâna Dergâhı, 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasına dek Mevlevilik tarikatının ana merkezi olarak hizmet vermiştir. Bu tarihi yapı, 1926 yılında Konya Asarı Atika Müzesi'ne dönüştürülmüş ve buna müteakip o yıl ziyaretçilere açılmıştır. 1954 yılında, Mehmet Önder'in müze müdürlüğü döneminde, yapılan kapsamlı yenileme ve düzenleme çalışmaları sonucunda, Mevlâna Müzesi olarak yeniden tasarlanmış ve teşhir edilmiştir (Bakırcı, 2007:193; Şardağ ve Kervankıran, 2022:74). Mevlâna Müzesi'nin bahçesinde, Mevlâna Celaleddin Rumi'nin türbesi, semahane, mescit, Dâhil-i Uşşak, Post Kubbesi, Kibabü'l-Aktab, Tilavet Odası, Derviş Hücreleri, Meydan-ı Şerif ve Matbah-ı Şerif, avludaki türbeler, kütüphane, çelebi daresi, çeşme, Şeb-i Arus Havuzu ve Selsebil bulunmaktadır (Alkan ve Alkan, 2014).

Mevlâna Müzesi'nde sergilenen koleksiyonların büyük bir kısmı, eski Mevlevi Dergâhı'ndan müzeye nakledilen eserlerden meydana gelmektedir. Mevlâna Dergâhı'nın müze olarak yeniden düzenlenmesi sürecinde, burada bulunan eserler titizlikle envanterlenmiş ve koleksiyonun bütünlüğü korunarak, eserler gelecek nesillere aktarılacak üzere muhafaza edilmiştir (Bakırcı, 2007:194). Bu süreç kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında önemli bir adım olarak kabul edilmekte olup, Mevlevi kültürünün ve sanatının anlaşılması için paha biçilemez bir kaynak teşkil etmektedir.

Müze koleksiyonu tarihi ve kültürel öneme sahip el yazmaları, dokuma sanatının nadide örnekleri olan halılar, geleneksel kumaşlar, tarikat hayatına ait eşyalar, metal işçiliğinin inceliklerini yansıtan madeni eserler ve müzik kültürümüzün çeşitliliğini sergileyen musiki aletleriyle zenginleştirilmiştir. Müzenin Tilaved Odası, el emeği levhaların yanı sıra, cam ve metalin zarif birlikteliğiyle oluşturulan kandillerle; semahane bölümü ise metal ve ahşap işçiliğinin ustalıklı işlendiği eserler, müzik aletleri ve dönemin giyim kültürünü yansıtan kıyafetlerle donatılmıştır. Mescit alanında el yazması kitapların, namaz kılınan halı seccadelerin ve Sakal-ı Şerif'i muhafaza eden kutuların sergilendiği bir atmosfer sunulmaktadır. Derviş hücrelerinde ise, tarikat yaşamının günlük pratiklerine dair küçük eşyalar ve kumaşlar; mutfak bölümünde ise bakırdan yapılmış mutfak gereçleri ziyaretçilere gösterilmektedir (Bakırcı, 2007:194). Bu koleksiyon ziyaretçilere, geçmişten günümüze uzanan kültürel mirasımızın ve yaşam biçimlerimizin bir panoramasını sunmakta ve bu eserler aracılığıyla tarihin derinliklerine bir yolculuk yapma fırsatı vermektedir.

2005 yılında, UNESCO, Mevlâna'nın eserlerini ve türbesini içeren tarihi ve kültürel alanı, dünya mirası olarak tanıma ve bu statüye dâhil etme kararı almıştır. Bu karar, Mevlâna'nın evrensel mesajının ve kültürel mirasının insanlık tarihi ve dünya kültürleri açısından taşıdığı önemli değeri resmi olarak tanımaktadır (Şardağ ve Kervankıran, 2022:72). 2007 yılı, UNESCO tarafından "*Mevlâna Yılı*" olarak ilan edilmiş ve aynı zamanda Mevlâna Celaleddin Rumi, Amerika Birleşik Devletleri'nde "*en tanınmış şair*" olarak kabul edilmiştir. Her yıl 1-17 Aralık tarihleri arasında gerçekleştirilen sema gösterileri, Mevlâna'nın evrensel mesajının ve öğretilerinin anlaşılmasına katkıda bulunmakta, dünya genelinden ilgi duyan ziyaretçileri bu etkinlikler için Konya'ya çekmektedir. Bu etkinlikler Mevlâna'nın hoşgörü, sevgi ve bilgelik dolu felsefesini yansıtan bir atmosferde gerçekleşmekte, katılımcılara mistik bir deneyim sunmaktadır. Bu bağlamda Mevlâna Müzesi, dünya çapında çeşitli kültürlerden ve milletlerden ziyaretçileri kendine çekmekte olan global bir cazibe merkezi haline

¹ Terim, açık türbeler için kullanılan bir örtüyü ifade eder ve Fransızcadan dilimize geçmiştir. Bu kelime, aslen İtalyanca'da Bağdat ipeği anlamına gelen "*baldacchino*" kelimesinden türemiştir. Baldaken tarzı türbeler, çeşitli planlama özelliklerine sahip olup, ayaklar ve sütunlar aracılığıyla desteklenen bir üst örtüye ve açık yanlara sahip yapılardır. Bu türbeler, tasarım ve inşa aşamalarında dış mekâna açık bir biçimde kurgulanmış olmaları bakımından diğer türbelerden ayrılır. Anadolu Türk mimarisinde baldaken tarzı, Selçuklu döneminden başlayarak Osmanlı döneminin sonuna dek, türbe mimarisinin haricinde, köşk mescit, ezanlık ve şadırvan gibi çeşitli yapı tiplerinde uygulanmış bir özelliktir. Özellikle Konya'daki Mevlâna Türbesi ve Bilecik'teki Orhan Gazi Camisi gibi bazı önemli eserlerde, baldaken tarzı hem taşıyıcı eleman olarak hem de ana yapısal kuruluştaki belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu tarz, Anadolu'daki mimari gelişimin ve estetik anlayışın evrimini yansıtan önemli bir unsurdur (Kılıcı, 2005:257).

gelmiştir. 2019 yılında Mevlâna Müzesi, 3 milyon 464 bin kişi tarafından ziyaret edilerek, geçmiş on yılın en yüksek ziyaretçi sayısına erişmiş ve böylece kendi rekorunu aşmıştır (Çam ve Çılgınoğlu, 2020:346).

2020 yılında ziyaretçi sayılarında keskin bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüş, muhtemelen COVID-19 pandemisinin etkisiyle ilişkilidir. 2021 yılında ise ziyaretçi sayılarında tekrar bir toparlanma eğilimi görülmüştür (Şardağ ve Kervankıran, 2022:75). 2021 yılı içerisinde, müze 1.507.264 birey tarafından ziyaret edilerek, kültürel etkileşim ve eğitim alanında önemli bir işlev görmüştür (Coşkun vd., 2022:752). 2023 yılı içerisinde ise Mevlâna Müzesi'ni ziyaret eden yerli ziyaretçi sayısı 2.681.894 olarak kaydedilmiştir. Buna ek olarak 236.386 yabancı ziyaretçi ile toplam ziyaretçi sayısı 2.918.280'e² ulaşmıştır. Bu veriler, müzenin kültürel ve tarihi öneminin yanı sıra turistik bir cazibe merkezi olarak da önemini vurgulamaktadır.

6. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırmanın bu kısmında sırasıyla araştırmanın amacına, önemine, evrenine, örnekleme ve yöntemine değinilecektir.

6.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, Konya'da yer alan ve Mevlâna Celaleddin Rumi'nin türbesini de barındıran tarihi bir yapı kompleksi olan Mevlâna Müzesi'nin, erişilebilirlik normları açısından mevcut uyumluluk düzeyini saptamak ve bu çerçevede kapsamlı bir değerlendirme gerçekleştirmektir. Bu değerlendirme, müzenin erişilebilirlik standartlarına olan uygunluğunu belirleyerek, gerekli iyileştirmeler için bir temel oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışma, tarihi ve kültürel mirasın herkes tarafından erişilebilir kılınması yönünde önemli bir adım teşkil etmektedir. Mevlâna Müzesi, hem yerel hem de uluslararası düzeyde büyük bir turistik ve dini öneme sahip olduğu için müzenin erişilebilirlik standartlarına uygunluğu, geniş bir ziyaretçi kitlesi açısından kritik önemdedir. Bu çalışmanın, müzenin fiziksel ve bilgiye erişim olanaklarını analiz ederek engelli bireylerin karşılaştığı engelleri ortaya koyması ve bu bağlamda sunacağı iyileştirme önerileri, müzenin daha kapsayıcı ve erişilebilir bir yapıya kavuşmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu çalışma, benzer tarihi ve kültürel alanların erişilebilirlik standartlarını geliştirmek isteyen diğer kurumlara da rehberlik edebilir. Bu alandaki farkındalığı artırabilir ve kamu politikalarına yön verebilir. Konya Mevlâna Müzesi'nin erişilebilirliğini artırmak, Mevlâna'nın "*Gel, ne olursan ol yine gel!*" felsefesini daha geniş kitlelere yaymak için de bir fırsattır.

6.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

2024 yılı itibariyle Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde toplam 214 müze ve 146 ören yeri bulunmaktadır (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2024). Ayrıca belirtilen yıl içerisinde Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın denetimi altında 417 özel müzenin faaliyet gösterdiği kaydedilmiştir (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2024). Konya il sınırları içerisinde, Konya Müzesi Müdürlüğü'ne bağlı olarak Konya Arkeoloji Müzesi, Konya Etnografya Müzesi, Konya Atatürk Evi Müzesi ve Konya Çini Eserleri Müzesi (Karatay Müzesi) gibi önemli kültürel kurumlar bulunmaktadır. Ayrıca Çatalhöyük Örenyeri de bu müdürlüğün sorumluluk alanı içindedir. Öte yandan Mevlâna Müzesi Müdürlüğü bünyesinde ise Mevlâna Müzesi yer almakta olup, bu müze bölgenin en önemli manevi ve kültürel miraslarından birini temsil etmektedir (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2024). Bu çalışmada geniş bir coğrafi yayılıma sahip ve sıklıkla kazı faaliyetlerinin devam ettiği ören yerlerinin dışında tutulduğu göz önünde bulundurularak 2022 yılında Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı en fazla ziyaretçi çeken müzeler arasında Mevlâna Müzesi örneklem olarak seçilmiştir.

² Bu bilgi, yazarın Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi'ne (CİMER) yapmış olduğu başvurunun sonucu olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesindeki Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne bağlı Mevlâna Müzesi Müdürlüğü tarafından sağlanmıştır. Mevlâna Müzesi'nin ücretsiz olması nedeniyle, ziyaretçilerin cinsiyet ve engellilik durumları hakkında veri toplanmamaktadır.

Görsel 1. Araştırma Alanının Konumu ve Güzergâhı

2022 yılı içerisinde Bakanlığa bağlı müze ve ören yerlerini ziyaret eden toplam kişi sayısı 30.697.336 iken, bu araştırmanın odağındaki Konya Mevlâna Müzesi'nin ziyaretçi sayısı 3.352.505 olarak kaydedilmiştir (Erkan, 2023:29-30). 2023 yılı içerisinde ise Mevlâna Müzesi'ni ziyaret eden yerli ziyaretçi sayısı 2.681.894 olarak kaydedilmiştir. Buna ek olarak 236.386 yabancı ziyaretçi ile toplam ziyaretçi sayısı 2.918.280'e ulaşmıştır. 2024 yılının ilk çeyreğinde, Türkiye genelindeki müze ve ören yerlerinin toplam ziyaretçi sayısı yaklaşık dört milyona ulaşmıştır. Bu dönemde, Konya'daki Mevlâna Müzesi 383.392 ziyaretçi ile en fazla rağbet gören müze olarak kayıtlara geçmiştir (mevlanaturbesi.semazen.net/, 2024).

Çalışma kapsamında Mevlâna Müzesi'nin örneklem olarak seçilmesi, çeşitli faktörlere dayanmaktadır. İlk olarak müze, Türkiye ve dünya çapında önemli bir kültürel ve dini merkez olarak tanınmaktadır. Bu da müzenin erişilebilirliğinin incelenmesini hem tarihsel hem de kültürel açıdan anlamlı kılmaktadır. İkinci olarak, Konya'nın en yoğun ziyaretçi çeken turistik ve dini yerlerinden biri olan müzenin yüksek ziyaretçi trafiği, erişilebilirlik özelliklerinin detaylı bir şekilde değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Üçüncü olarak, müzenin erişilebilirlik standartlarını ve uygulamalarını değerlendirmek, diğer müzelerle kıyaslama yapmak için sağlam bir temel sağlamaktadır. Son olarak, Mevlâna Müzesi'nin sunduğu çeşitli erişim imkânları ve mevcut altyapısı, araştırmanın amacına ulaşmada önemli bir veri kaynağı olarak işlev görecektir.

6.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmacılar, nicel veri toplama tekniklerinin sınırlılıkları nedeniyle karmaşık sosyal fenomenleri inceleme ve insan deneyimlerini derinlemesine anlama ihtiyacı doğduğunda nitel araştırma yöntemlerine yönelmektedirler. Bu yöntemler, özellikle belirli durumların detaylı bir şekilde analiz edilmesini gerektiren çalışmalarda tercih edilmektedir (Lahiri, 2023:2). İlgili çalışmanın amacına uygun olarak nitel araştırma yöntemi, araştırmanın konusunu daha iyi anlamak ve yorumlamak için en uygun yöntem olarak belirlenmiştir. Nitel araştırma desenlerinin başlıcaları; kültürel yapıları ve dinamikleri inceleyen etnografya (kültür analizi), bireysel deneyimleri ve algıları derinlemesine anlamayı amaçlayan fenomenoloji (olgu bilim), belirli bir olayı veya durumu kapsamlı bir şekilde ele alan durum çalışması (örnek olay), araştırmacının aktif bir katılımcı olarak yer aldığı eylem araştırması ve veri içerisinde teorilerin geliştirildiği gömülü teori çalışmalarıdır. Bu desenler, araştırmacılara insan davranışları ve sosyal fenomenler hakkında derinlemesine bilgi edinme fırsatı sunmaktadır (İlgar ve İlgar, 2013:200-201; Ayduğ, 2022:185; Tutar, 2023:341).

Eylem araştırması, belirli bir sorunun veya durumun anlaşılmasını ve iyileştirilmesini hedefleyen, araştırmacının aktif katılımını gerektiren bir nitel araştırma desendir. Bu desen, araştırmacının gözlemci rolünün ötesine geçerek, araştırma sürecinin içinde etkin bir rol almasını, dolayısıyla teorik bilgileri pratik uygulamalarla bütünleştirmesini mümkün kılmaktadır (Özdemir ve Tuti, 2023:227-228). Söz konusu desende, araştırmacının veriyle yakın bir ilişki içinde olması, süreci yakından gözlemlemesi ve deneyimlemesi büyük önem taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013:84). Yapılan bu çalışmada araştırmacı, örneklem olarak belirlenen Mevlâna Müzesi'nde aktif bir katılımcı sıfatıyla yer alarak, müzenin erişilebilirlik düzeyini değerlendirmiştir. Bu bağlamda eylem araştırması deseni benimsenmiş ve söz konusu desen, araştırmanın metodolojik çerçevesini

oluşturmuştur. Araştırma süreci, eylem araştırması yaklaşımının benimsenmesiyle, titizlikle planlanan ve aşağıda detaylandırılan aşamalar çerçevesinde ilerletilmiştir;

- **Araştırma Probleminin Belirlenmesi:** Bu aşama, araştırmanın temelini oluşturan sorunların net bir şekilde tanımlandığı, mevcut durumun ele alındığı ve çözüm odaklı yaklaşımların geliştirilmesine zemin hazırlayan kritik bir süreçtir. Araştırma problemlerinin belirlenmesi aşamasında, öncelikli olarak erişilebilirlik konusuna ilişkin mevcut araştırmalar ve literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu ön tarama, literatürdeki bilgi birikimi ve mevcut araştırma bulgularını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Ardından, Mevlâna Müzesi'nin mevcut erişilebilirlik durumunu kapsamlı bir şekilde anlamaya yönelik ön gözlemler yapılmıştır. Müze içerisindeki engelli bireylere yönelik fiziksel düzenlemeler, özellikle erişilebilir tuvaletler ve rampalar gibi unsurlar, bu gözlemlerin odak noktası olmuştur. Bu aşamada, erişilebilirlik konusunda yaşanan zorluklar ve eksiklikler saptanarak, çalışmanın temel problem alanları tanımlanmıştır. Ayrıca müze çalışanlarıyla gerçekleştirilen görüşmeler, araştırma problemlerini daha da somutlaştırmıştır.
- **Araştırma Sorularının Belirlenmesi:** Araştırma probleminin belirlenmesinden sonra bu problemi çözmek ve iyileştirme önerileri geliştirmek için gerekli olan sorular formüle edilmiştir. Araştırma soruları, Mevlâna Müzesi'nin mevcut durumunun kapsamlı bir şekilde analiz edilmesini ve iyileştirme alanlarının belirlenmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Bu sorular şunlardır;
 - Mevlâna Müzesi'nde engelli bireyler için mevcut erişilebilirlik durumu nasıl bir seviyededir? Engelli WC'lerin, rampaların ve diğer erişim araçlarının durumu nedir?
 - Mevlâna Müzesi'nin mevcut erişilebilirlik uygulamaları, yasal mevzuatta belirtilen erişilebilirlik standartlarıyla ne ölçüde uyumludur?
 - Mevlâna Müzesi'nde erişilebilirliği artırmak için hangi iyileştirme önerileri geliştirilebilir?
- **Veri Toplama ve Gözlem:** Eylem araştırmasında veri toplama, araştırma sürecinin en kritik aşamalarından biridir ve genellikle nitel veri toplama teknikleri kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda çalışmanın bu aşamasında, Mevlâna Müzesi'nin erişilebilirlik unsurlarını kapsamlı bir şekilde analiz edebilmek için literatür taraması, görsel veri, görüşme ve gözlem tekniklerinden yararlanılmıştır. Müzelerin erişilebilirlik kriterlerinin belirlenmesine yönelik literatür taraması yapılmış ve bu kriterler TS 9111, TS 12576, ADA, UN gibi standartlar çerçevesinde incelenmiştir. Görsel veri toplama kapsamında, müzede engelli WC'ler, rampalar ve diğer erişilebilirlik özelliklerinin ayrıntılı fotoğrafları çekilmiş, bu fotoğraflar mevcut durumu belgelemek ve somut bir görsel kanıt sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini güçlendirmek amacıyla, müze ziyaretleri esnasında müze görevlileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görevlilerin görüşleri ile sağladıkları yardımlardan faydalanılmıştır. Ayrıca yerinde gözlem tekniği kullanılarak, müzede engelli WC'ler ve rampalar gibi erişilebilirlik özelliklerinin tasarımı ve işlevi mevcut standartlarla uyumluluğu açısından değerlendirilmiştir. Bu gözlem, doğal gözlem metodolojisinin bir örneği olup, araştırmacının müzenin erişilebilirlik özelliklerini doğrudan inceleyerek güvenilir veriler elde etmesine olanak tanımıştır (Birdir vd., 2014:150). Bunun yanında görme ve işitme engelli bireylerin erişilebilirliğini artırmak için mevcut literatür incelenmiş ve söz konusu mekânın detaylı incelemesi yapılarak gözlem formları geliştirilmiştir. Bu süreç, erişilebilirlik alanındaki boşlukların belirlenmesi ve giderilmesi amacıyla titizlikle yürütülmüştür. Veri toplama süreci, Mevlâna Müzesi Müdürlüğü tarafından verilen resmi izin (EK 1) doğrultusunda 19 Eylül 2024 tarihinde başlatılmış ve bu süreçte gerçekleştirilen fotoğraf çekimleri ile gözlem formlarının doldurulması işlemleri 2 Ekim 2024 tarihinde tamamlanarak sona ermiştir.
- **Verilerin Analizi:** Bu aşamada, ilk olarak elde edilen veriler düzenlenmiş, sınıflandırılmış ve anlamlı kategorilere ayrılmıştır. Fotoğraflar, erişilebilirliğin mevcut durumunu ortaya koyan bir çerçeveye oturtulmuş ve fiziksel erişilebilirlik, bilgiye erişim, gibi belirli temalar altında incelenmiştir. Mevlâna Müzesi'nin erişilebilirlik standartları çerçevesinde, engelli bireylerin kullanımına uygunluk düzeyi, belirtilen temalar göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda müzenin mevcut durumu analiz edilmiş ve engelli ziyaretçilerin müzeyi daha rahat ziyaret edebilmeleri için gerekli olan standartlara ne ölçüde uyulduğu tespit edilmiştir. Ayrıca görme ve işitme engellilerin mevcut durumunu değerlendirmek amacıyla hazırlanan gözlem formları aracılığıyla toplanan veriler analiz edilmiş ve elde edilen bulgular akademik bir çerçevede yorumlanmıştır.

7. ARAŞTIRMA BULGULARI: MEVLÂNA MÜZESİ'NİN MEVCUT ERİŞİLEBİLİRLİK DURUMU

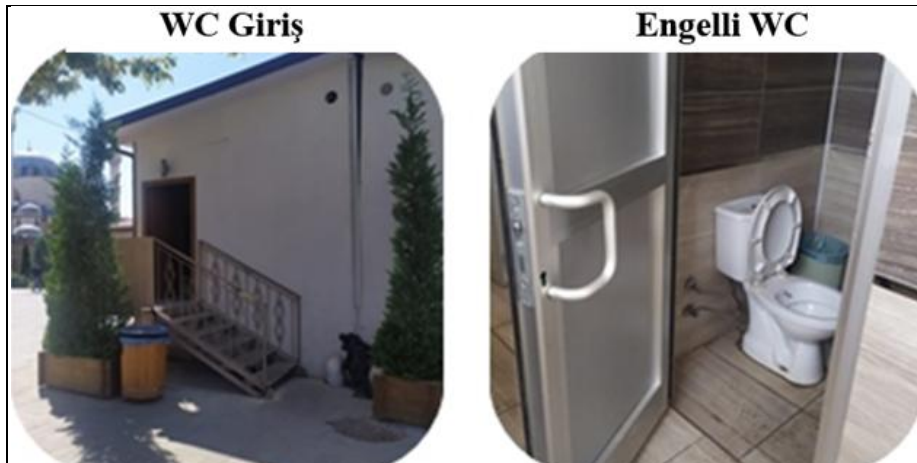
Mevlâna Müzesi, engelli ziyaretçiler için hareket kabiliyetini artırmak ve müze erişimini iyileştirmek amacıyla tasarlanmış bir giriş noktasına sahiptir. Bu stratejik geçiş noktası, engelli bireylerin müzeyi sorunsuzca ziyaret etmelerine olanak tanımaktadır ve erişilebilirlik açısından kritik bir rol oynamaktadır. İlâveten müze, engelli bireylerin kolaylıkla ayrılabilmeleri için iki çıkış noktası ile donatılmıştır.

Görsel 2. Mevlâna Müzesi'nin Giriş ve Çıkış Alanları

TS 12576 standardına göre, mekânsal yapıların tasarımında, engelli bireylerin erişimine uygunluğu sağlamak amacıyla, en az bir ana girişin bu bireylerin kullanımına uygun olarak düzenlenmesi zorunludur. Ayrıca kamu ve ticari yapıların engelli bireyler tarafından kullanılacak olan giriş ve çıkış yollarının, kolaylıkla algılanabilir işaretler veya semboller ile gösterilmesi gerekmektedir (TS 12576, 1999:36). Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı bir müze kompleksinin görsel temsiline, bu prensiplerin uygulanışı gözlemlenmiştir. Kompleksin üç ana erişim noktası olan ana giriş, bahçe kapısı ve meydan kapısı, görsel materyallerle belirgin bir şekilde vurgulanmıştır. Bu erişim noktaları, geniş ve düz zeminleri ile engelli bireylerin kullanımına uygun olarak özenle tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Her bir erişim noktası, akülü tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçilerin müzeye giriş ve çıkışlarını kolaylaştıracak şekilde, güvenlik sistemleri (turnikeler) yanında özel olarak ayrılmış engelli giriş ve çıkış alanlarına sahiptir. Bu bölgeler, "*engelli geçiş noktası*" olarak adlandırılmaktadır. Bu düzenlemeler, engelli bireylerin müzeyi rahatlıkla ziyaret edebilmeleri için gereken erişilebilirlik standartlarını eksiksiz bir şekilde karşılamakta ve onların kültürel mirası keşfetme deneyimlerini olumlu bir biçimde desteklemektedir.

Görsel 3. Mevlâna Müzesi'nin İç Mekân Düzenlemeleri-Engelli WC'si

TS 9111 standardı, tuvaletlerin erişilebilir bir konumda olmasını zorunlu kılmaktadır. Kapıların dışı doğru açılması şartıyla, minimum net zemin alanının genişlik ve derinliği, önden erişim için belirlenen ölçüler dâhilinde olmalıdır. Ayrıca tuvaletlerde katlanabilir tutunma çubuklarının bulunması gerekmektedir. Tuvalet kapıları ve benzeri yerlerdeki işaretlemeler, kabartma ve Braille alfabesi kullanılarak yapılmalıdır. Tuvalette oturulduğunda veya yere düşüldüğünde aktive edilebilen bir alarm sistemi (acil durum kordonu) mevcut olmalıdır. Bu standart, engelli bireylerin bağımsız olarak tuvaletleri kullanabilmelerini sağlamak amacıyla tasarlanmıştır (2011:63-131).

Bu bağlamda incelenen müze kompleksinin görsel temsilinde, tuvalet girişinin merdivenli yapısı nedeniyle tuvalet akülü ve tekerlekli sandalye kullanıcıları için erişilebilir bir güzergâhın olmadığı tespit edilmiştir. Klozetin oturak kısmının genişliği, ilgili standartlara uygun olmayıp, engelli bireyler için tasarlanmış kabinde, klozetin her iki yanında destek barlarının eksikliği gözlemlenmiştir. Ayrıca tuvalet alanında ayna ve lavabo ünitelerinin bulunmadığı; tuvalet kapısında ise engelliler için ayrılmış olduğunu belirten işaretlemenin yer almadığı tespit edilmiştir. Tekerlekli sandalye kullanan engelli vatandaşlar için tuvaletin iç genişliğinin yetersiz olduğu, kapı yanında yer alan buton ile tuvaletin dolu ya da boş olduğunu gösteren ışıklı, sesli ve yazılı uyarıların mevcut olmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte tuvalette acil durumlar için bir butonun da bulunmadığı görülmüştür. Bu bulgular, söz konusu alanın engelli bireylerin kullanımına uygun olmadığını ortaya koymaktadır.

İlgili yetkililerden edinilen bilgilere göre Mevlâna Müzesi'nin Gül Bahçesi'nde Konya Büyükşehir Belediyesi'nin öncülüğünde yürütülmekte olan bir proje kapsamında, ziyaretçilerin ihtiyaçlarına yönelik olarak karşılama alanları, tuvaletler, bebek bakım odaları ve ibadet mekânları gibi çeşitli tesislerin inşası planlanmaktadır. Şu an için müze avlusunda yer alan tuvaletler geçici olarak konteyner formunda hizmet vermektedir. Projenin tamamlanma tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte, çalışmaların devam ettiği bilinmektedir.

Rampalar, engelli bireylerin karşılaştığı en büyük zorluklardan birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda rampa tasarımı sürecinde öncelikli amaç; tekerlekli sandalye kullanıcıları, bebek arabası ile seyahat eden ebeveynler ve görme engelli bireyler gibi farklı ihtiyaç gruplarının, yükseklik farkını ergonomik bir şekilde aşabilmelerini sağlayacak koşulları karşılamak olmalıdır (ÖZİDA, 2010:16). Tekerlekli sandalye kullanıcıları için rampaların eğim oranı, genişliği ve yüzey dokusu gibi özellikler, kullanım kolaylığı ve güvenliği açısından hayati önem taşımaktadır. Görme engelli bireyler açısından ise, rampaların yüzeyinde fark edilebilir doku farklılıkları ve rehberlik edici özellikler bulunmalıdır. Bu nedenle rampa tasarımında, farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarına yönelik ayrıntılı bir analiz yapılmalı ve bu analiz sonuçlarına göre özelleştirilmiş çözümler geliştirilmelidir.

TS 12576 standardı uyarınca, rampaların tasarımı, tekerlekli sandalye kullanıcıları ve bastonla yürüyen engellilerin de erişilebilirliğini göz önünde bulundurarak, mümkün olan en düşük eğimde, güvenli ve konforlu bir geçiş sağlayacak şekilde olmalıdır. Rampaların yüzeyleri, yüksek stabiliteye, kaymaz özelliklere sahip olmalı ve minimal pürüzlülükte malzemelerle kaplanmalıdır. Rampaların eğimi, kullanım kolaylığı ve güvenliği maksimize edecek şekilde asgari düzeyde tutulmalıdır (TS 12576, 1999:23). Rampa boyutları, kullanım sıklığına, aşılması gereken yükseklik farkına ve tercih edilen rampa türüne bağlı olarak değişiklik göstermektedir (ÖZİDA, 2010:16). Birleşmiş Milletler standartlarına göre düz rampalar için asgari genişlik 90 santimetre, 90 derecelik dönüşler içeren rampalar için minimum genişlik 1.4 metre ve 180 derecelik dönüşler içeren rampalar için ise asgari genişlik 90 santimetre olarak tespit edilmiştir (UN, 2004:6-7).

TS 9111 standardına göre 15 cm veya daha az yüksekliğe sahip rampalar için önerilen eğim oranı 1:10 yani %10'dur. Bu, her 10 cm yatay mesafede 1 cm yükseklik artışına işaret etmektedir. Yüksekliği 16 cm ile 50 cm arasında olan rampalar için uygun eğim 1:11 yani %9 olarak belirlenmiştir. 51 cm ile 100 cm arası yükseklikler için eğim oranı 1:12 yani %8'dir. Bu, daha uzun rampalar için daha hafif bir eğim anlamına gelmektedir. Yüksekliği 100 cm'yi aşan rampalar için ise eğim oranı 1:16 yani %6 olmalıdır. Bu standartlar, rampaların kullanım güvenliğini ve erişilebilirliğini optimize etmek amacıyla tasarlanmıştır (TS 9111, 2011:116).

Amerikan Engelliler Yasası (ADA) 2010 standartlarına göre rampa genişliği belirli bir rampa tipi gösterilmeden 91.5 santimetre olarak tavsiye edilmektedir. Ayrıca rampa eğiminin %8 (1:12 oranında) değerini aşmaması gerektiği belirtilmektedir (ADA, 2010). İlaveten TS 9111 standardına göre, eğer bir rampa yatay olarak 200 santimetrelilik bir uzunluğu aşıyorsa veya rampa yüksekliği 15 santimetreyi geçiyorsa, güvenlik açısından rampa boyunca her iki yanında korkulukların bulunması gerekmektedir (ADA, 2010:27). Bu şart, rampa kullanımının güvenliğini artırmak ve olası düşme risklerini minimize etmek için zorunlu tutulmuştur.

Görsel 4. Mevlâna Müzesi'nin İç Mekân Düzenlemeleri-Engelli Rampaları

Müze kompleksi incelemesinin görsel analizinde, rampa yüzeylerinin hem kaygan hem de pürüzlü bir yapıya sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, yüzey işlemlerinin ve malzeme seçiminin, kullanıcıların deneyimini doğrudan etkileyebilecek önemli faktörler arasında yer aldığını işaret etmektedir. Görsel incelemesi neticesinde, rampalardan birinin 90 cm, diğerinin ise 100 cm genişlikte olduğu ve bu ölçülerin Birleşmiş Milletler tarafından önerilen minimum genişlik standartlarını karşıladığı tespit edilmiştir. Görseldeki rampalardan birinin yüksekliği 29 cm ve eğimi %10 olarak ifade edilmiştir. Diğer rampanın ise yüksekliği 33 cm ve eğimi %10 olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte TS 9111 standardına göre yüksekliği 16 cm ile 50 cm arasında değişen rampalar için önerilen uygun eğim oranı %9'dur. Dolayısıyla mevcut rampaların eğim oranlarının, belirtilen standartlara tam olarak uymadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde görseldeki rampaların eğiminin Amerikan Engellilik Yasası (ADA) standartlarında belirtilen eğim değerlerine uygun olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum erişilebilirlik normlarının uygulanmasındaki eksikliklere işaret etmekte ve bu alandaki düzenlemelerin gözden geçirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Görselde gösterilen rampalarda, TS 9111 standardına uygun olarak bir korkuluk mevcut değildir.

Görsel 5. Mevlâna Müzesi Ana Giriş Rampası

Müze kompleksi incelemesinin görsel analizinde, rampa yüzeylerinin hem kaygan hem de pürüzlü bir yapıya sahip olmadığı gözlemlenmiştir. Analiz edilen görseldeki rampa, 90 derecelik bir dönüşe sahip olup, 140 cm genişliğindedir. Bu ölçüt, Birleşmiş Milletler'in 90 derecelik dönüşleri barındıran rampalar için önerdiği minimum 1.4 metre genişlik standartlarına uygundur. Dolayısıyla görseldeki rampa, belirtilen uluslararası standartlara uygun olarak değerlendirilmiştir. Görseldeki rampanın eğiminin Amerikan Engellilik Yasası (ADA)

standartlarında belirtilen eğim değerlerine uygun olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde TS 9111 standardına göre yüksekliği 51 cm ile 100 cm arasında değişen rampalar için önerilen uygun eğim oranı %8'dir. Dolayısıyla mevcut rampanın eğim oranının, belirtilen standartlara tam olarak uyduğu tespit edilmiştir. Görselde gösterilen rampada, TS 9111 standardına uygun olarak bir korkuluk mevcuttur. Bu korkuluk belirtilen standartların gerekliliklerini karşılamakta ve rampa tasarımının bir parçası olarak işlev görmektedir.

Görsel 6. Mevlâna Müzesi'nde Engelli Erişimine Uygun Olmayan Alanlar

Müze kompleksi incelemesinin bu görsel analizinde, tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engelleyen çeşitli fiziksel bariyerlerin varlığını ön plana çıkarmaktadır. Bu bariyerler, özellikle rampaların bulunmaması gibi altyapısal eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Müzelerin sesi standının önünde tekerlekli sandalye kullanıcılarının rahatça erişim sağlayabilmesi için rampa bulunmamaktadır. Müze mağazasının girişinde de rampa eksikliği göze çarpmaktadır. Bu durum, engelli bireylerin mağazaya giriş-çıkış yapmasını engellemekte ve ziyaret deneyimlerini olumsuz etkilemektedir. Matbah-ı Şerif (mutfak) yapının genellikle fiziksel erişilebilirlik açısından sorun teşkil ettiği bilinmektedir. Bu alanda da rampa eksikliği açıkça görülmekte olup, engelli bireyler için bağımsız erişimi kısıtlayan önemli bir engel teşkil etmektedir. Müze kompleksinin Küştahane kapısı bölümünde de tekerlekli sandalye kullanıcıları için bir rampa bulunmamaktadır.

Görsel 7. Mevlâna Müzesi'nde (Mevlâna Türbesi) Erişilebilirlik Sorunları: Rampa Eksiklikleri

Görselde, Konya Mevlâna Müzesi (türbe) bünyesindeki bazı alanların erişilebilirlik açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Özellikle rampa eksikliği ve mevcut eğimlerin uygun olmaması, engelli bireylerin müzeye erişimini kısıtlayan başlıca sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Mevlâna Türbesi girişinde rampa bulunmadığı için tekerlekli sandalye kullanan bireylerin bu alanı bağımsız bir şekilde erişmeleri mümkün değildir. Girişin diğer alanında zeminin düz ve erişilebilir olması, engelli bireyler açısından olumlu bir düzenleme olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu olumlu düzenlemeler müzenin tamamında yaygınlaşmamış olup, bazı kritik noktalarda rampa

eksiklikleri dikkat çekmektedir. Bazı girişlerde eğim bulunmasına rağmen, bu eğimlerin standartlara uygun olmaması erişim zorluğuna yol açmaktadır. Bir diğer önemli nokta, kapı eşiklerinde rampa bulunmaması nedeniyle engelli bireylerin bu alanlara erişim sağlayamamasıdır. Müze içindeki bazı alanlarda da rampa eksiklikleri dikkat çekmektedir. Bu durum, müze içinde dolaşımı zorlaştırmakta ve engelli bireylerin farklı bölümlere ulaşımını imkânsız hale getirmektedir.

Görsel 8. Braille Alfabesini İçeren Pano Uygulaması

Görme yetersizliği olan bireylerin sosyal ve fiziksel çevrelerine uyum sağlamalarını kolaylaştırmak amacıyla Braille alfabeti kullanılarak hazırlanmış bilgilendirme ve yönlendirme panolarının mevcudiyeti zorunludur (TS 12576, 2012). Bu panolar görme engelli bireylerin bağımsız hareket etme kabiliyetlerini artırırken, aynı zamanda kamu ve özel mekânlarda onların güvenliğini ve rahatını temin etmektedir. Braille alfabeti ile donatılmış bu tür bilgilendirme araçlarının kullanımı, toplumsal eşitliği ve kapsayıcılığı destekleyen önemli bir adımdır. Bu bağlamda müze kompleksi incelemesinin bu görsel analizinde, Mevlâna Müzesi'nde yer alan müze planı panosunda Braille alfabeti kullanımının olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu pano, ziyaretçilerin müzenin düzenini anlamalarına ve gezilerini planlamalarına yardımcı olan kritik bir rehber niteliğindedir. İlaveten müze sınırları içinde bulunan Hürrem Paşa Türbesi'ne dair bilgileri sunan diğer pano da Braille yazı sistemini barındırmamaktadır. Ayrıca müzede yer alan diğer bilgilendirme panolarının, Braille alfabeti kullanılarak hazırlanmamış olması, görme yetersizliği olan bireyler için uygun bir erişim sağlanmadığını göstermektedir. Bu durum görme engelli bireylerin müze içerisindeki temel bilgilere erişimini sınırlandırarak, onların bağımsız hareket kabiliyetini olumsuz etkilemektedir.

Görsel 9. Mevlâna Müzesi'nde Hissedilebilir Yüzeyler

Görme engelli bireyler için hissedilebilir uyarıcı ve yönlendirme yüzeylerinin sağlanması zorunludur. Bu yüzeyler çevreyle kontrast oluşturacak şekilde ve algılanabilir renk tonlarına sahip olmalıdır (Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, 2012). Özellikle rampalarda, rampanın sonundan en az 30 cm önce başlayan hissedilebilir yüzeylerin bulunması, güvenli bir geçiş için elzemdir. Ayrıca merdivenlerde her basamak seviyesinde basamakların başlangıç ve bitiş noktalarında merdivenin genişliği boyunca ve yönünde 60 cm uzunluğunda ve ilk basamağın 30 cm öncesinde sonlanacak şekilde hissedilebilir yüzeylerin olması gerekmektedir (TS 12576, 2012). Bu bağlamda müze kompleksi incelemesinin bu görsel analizinde, zeminde sarı renkte hissedilebilir yüzeylerin (*kabartmalı yönlendirme çizgileri ve uyarı yüzeyleri*) bulunduğu görülmektedir. Bu yüzeyler, özellikle görme engelli bireyler için yön bulma ve güvenli hareket sağlama açısından önemlidir. Ancak hissedilebilir yüzeylerin varlığına rağmen, işlevsellikleri ve düzgün bir şekilde yerleştirilip yerleştirilmediği detaylı inceleme gerektirmektedir.

İlk iki görselde giriş alanında hissedilebilir yüzeylerin var olduğu gözlemlenmektedir. Sarı renkle işaretlenen bu yüzeyler, görme engelli bireylerin yol bulmasına yardımcı olacak şekilde tasarlanmıştır. Ancak yüzeylerin durumu dikkatle incelendiğinde, dokunma hissini sağlayan bu yüzeylerin bozulmuş ve aşınmış olduğu, yer yer işlevini tam olarak yerine getiremediği görülmektedir. Üçüncü görselde hissedilebilir yüzeyler, merdivenlere yönlendirme sağlamaktadır. Bu tür yüzeylerin özellikle merdivenlere yönlendirme yaparken kusursuz bir şekilde tasarlanması gerekmektedir. Ancak yüzeyin bozulmuş yapısı ve sarı renkteki kılavuz çizgilerinin aşınmış olması, görme engelli bireyler için bu alanın güvenli ve doğru bir şekilde kullanılmasını zorlaştırmaktadır. Dördüncü ve beşinci görsellerde ise iki çıkış kapısında hissedilebilir yüzeylerin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu da erişilebilirlik açısından önemli bir eksikliklerdir.

Yukarıdaki bulgular, fotoğraf çekimi ile görselleştirilmiş olup, fiziksel erişilebilirlik, yani manuel ve akülü tekerlekli sandalye kullanan engelli ziyaretçiler ile kısmen görme engelli ziyaretçilere yönelik erişim alanlarını kapsamaktadır. Bu nedenle görme ve işitme engelli ziyaretçiler için erişilebilirlik alanlarına yer verilmemiştir. Bu eksikliği gidermek amacıyla literatür taraması yapılarak ve incelenen mekân detaylı bir şekilde gözden geçirilerek görme ve işitme engellilere yönelik gözlem formları tasarlanmıştır. Her gözlem formunun değerlendirme bölümünde her bir kriter Mevlâna Müzesi yetkilisinin yardımıyla “Var” veya “Yok” seçeneklerini kullanarak uygunluk açısından değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Gözlem Formu - Engelliler için Erişilebilirlik Değerlendirme Tablosu

Kriterler	Var	Yok
Mevlâna Müzesi'ne ilişkin resmi internet portalı		✗
Mevlâna Müzesi yakınında müzeye ait engelli otoparkı		✗
Müze içinde engellilerin rahatça oturabileceği alanlar	✓	
Engelliler için sağlanan destek hizmetler (tekerlekli sandalye, refakatçi vb.)	✓	
Müze içeriğine dijital olarak erişilebilirlik (QR kod, mobil uygulama vb.)	✓	
Engelliler için Mevlâna Müzesi sanal turları ve dijital rehberler	✓	
Müze genelinde görme engelliler için kılavuz yollar		✗
Görme engelliler için braille alfabeli müze rehberleri ya da haritalar		✗
Görme engelliler için sesli bilgilendirme ve rehber sistemleri		✗
İşitme engelliler için işaret diliyle rehberlik		✗
İşitme engelliler için görsel bilgi panelleri ve ekranlar		✗
İşitme engelliler için işaret dili bilen personel		✗
Engelli ziyaretçi geri bildirim mekanizmaları	✓	

Tablo genel itibarıyla, Mevlâna Müzesi'nin engelli bireyler için bazı alanlarda olumlu adımlar attığını, ancak birçok konuda erişilebilirlik açısından önemli eksiklikler taşıdığını göstermektedir. Tablonun analizinde Mevlâna Müzesi'ne ait resmi bir internet portalının bulunmadığı ve müze yakınında engellilere ayrılmış bir otoparkın olmadığı belirtilmiştir. Bu eksiklikler engelli bireylerin müzeye ulaşımını ve müze hakkında bilgi edinmelerini zorlaştırmaktadır. Müze içinde engelli bireylerin rahatça oturabileceği alanların bulunması, müzenin fiziksel erişilebilirlik açısından bazı adımlar attığını göstermektedir. Yine engellilere yönelik tekerlekli sandalye ya da refakatçi hizmetlerinin sunulması, müzenin bu alandaki destek hizmetlerinin yeterli olduğunu işaret etmektedir. Bu durum özellikle hareket kısıtlılığı olan bireyler için müze gezisini daha kolay hale getirebilmektedir. Müze içeriğinin dijital olarak erişilebilir olması, QR kod ve mobil uygulama gibi araçlarla zenginleştirilmesi, modern müze anlayışına uygun bir gelişme olarak değerlendirilebilmektedir. Ayrıca sanal

turlar ve dijital rehberlerin engelli bireylere sunulması, fiziksel erişim güçlüğü yaşayan bireylerin müzeyi deneyimlemesini sağlayan önemli bir adımdır.

Görme engelli bireyler için müzenin genelinde kılavuz yolların ve braille alfabeli rehberlerin eksikliği ciddi bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir. Bu tür fiziksel ve bilgilendirici erişim araçlarının bulunmaması, görme engelli bireylerin müze deneyimini büyük ölçüde sınırlamaktadır. Sesli bilgilendirme ve rehber sistemlerinin bulunmaması da yine görme engelli bireyler açısından önemli bir eksiklik ve bu alanda müzenin geliştirilmesi gereken yönleri olduğunu göstermektedir. İşitme engelli bireyler için işaret diliyle rehberlik ve görsel bilgi panelleri ve işaret dili bilen personel bulunmamaktadır. İşitme engelli bireylere yönelik kapsamlı rehberlik hizmetlerinin sağlanmaması, müzenin bu ziyaretçi grubuna yönelik erişilebilirliğinin sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Görsel bilgi panelleri ve ekranların eksikliği, işitme engellilerin müzedeki bilgiye erişimini zorlaştırabilmektedir. Engelli ziyaretçilerin geri bildirim mekanizmalarına sahip olması, müzenin erişilebilirlik açısından sürekli gelişim sağlamaya yönelik bir çaba içinde olduğunu göstermektedir.

8. MEVLÂNA MÜZESİ'NİN ERİŞİLEBİLİRLİK DÜZEYİNİ ARTIRMAYA YÖNELİK İYİLEŞTİRME ÖNERİLERİ

Tarihi ve kültürel miras alanlarının herkes için erişilebilir hale getirilmesi, çağdaş toplumların temel bir sorumluluğu olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda kültürel mirasın bir parçası olan müzeler, fiziksel, işitsel ve görsel engellere sahip bireylerin de deneyimleyebileceği kapsayıcı mekânlar haline getirilmelidir. Mevlâna Müzesi, gerek tarihsel önemi gerekse ulusal ve uluslararası düzeydeki ziyaretçi kitlesi ile dikkat çeken bir kültür mirasıdır. Ancak bu tarihi yapının çeşitli engelli bireyler için erişilebilirliği konusunda belirli sınırlılıklar bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bölüm, Mevlâna Müzesi'nin erişilebilirlik düzeyini artırmaya yönelik iyileştirme önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Bu öneriler aşağıda detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

• Fiziksel İyileştirmeler;

- ✓ Mevlâna Müzesi'nde yer alan rampaların yüzey materyalleri ve eğimleri, TS 9111 standartlarına uygun bir biçimde yeniden yapılandırılmalıdır. Özellikle müze mağazası ve türbe bölümlerine erişimi kolaylaştıracak şekilde yeni rampaların inşa edilmesi gerekmektedir.
- ✓ Müze içindeki yürüyüş yollarında, görme engelli ziyaretçilerin yön bulmalarını kolaylaştıracak hissedilebilir yüzeyler kullanılmalıdır. Bu düzenleme, ziyaretçilerin bağımsız bir şekilde müze deneyimlerini iyileştirecektir.
- ✓ Tekerlekli sandalye kullanıcıları ve yaşlı ziyaretçiler için ergonomik oturma alanları tasarlanmalı ve müzenin farklı noktalarına yerleştirilmelidir. Bu alanlar, ziyaretçilerin müze içinde daha rahat ve erişilebilir bir deneyim yaşamalarına olanak sağlayacaktır.
- ✓ Engelli bireylerin kolay erişimi ve kullanımı için müze içerisinde erişilebilir tuvalet oluşturulmalı, mevcut tuvaletlerin kapı genişlikleri, tutunma barları ve alan genişliği gibi unsurlarının standartlara uygunluğu sağlanmalıdır. Ayrıca acil durumlarda kullanılacak alarm sistemleri eklenerek güvenlik önlemleri artırılmalıdır.
- ✓ Fiziksel engelli ziyaretçilerin sergilenen eserlere daha yakın erişim sağlayabilmesi için özel platformlar veya rampalar inşa edilmelidir. Ayrıca belirli sanat eserlerine dokunarak deneyimleyebilecekleri interaktif alanlar tasarlanabilir.
- ✓ Müze içindeki bilgi panolarının Braille alfabeti ile yazılması ve sesli açıklamalarla desteklenmesi, görme engellilere yönelik erişimi artıracaktır.

• Sanal Turlar ve Multimedya İçerikleri;

- ✓ Sanal turlar görme ve işitme engelli bireyler için daha erişilebilir hale getirilmelidir. Bu bağlamda sesli betimlemeler, işaret dili desteği ve altyazı seçenekleri eklenmelidir.
- ✓ Fiziksel engelli bireyler için müzenin tüm bölümlerine erişim sağlayacak sanal turlar oluşturulmalıdır. Sanal turlarda rampalar ve özel yollar gibi erişilebilirlik sağlayan alanlar detaylı şekilde gösterilmeli, kullanıcıların bu alanları rahatça keşfetmelerine olanak tanınmalıdır.

- ✓ Ziyaretçilere müze hakkında detaylı bilgi sağlayan ve rehberlik eden, aynı zamanda görsel ve işitsel engelliler için özel özellikler (*örneğin, metinden sese dönüştürme*) içeren bir mobil uygulama tasarlanmalıdır.
 - ✓ Görsel engelli ziyaretçiler için tüm sanal turlarda detaylı sesli anlatımlar sağlanmalıdır. Anlatımlar, müzenin mimari yapısı, eserlerin konumları, dokuları ve tarihi bilgileri hakkında kapsamlı bilgi vermelidir.
 - ✓ Yapay zekâ tabanlı sesli asistanlar, görsel engelli bireyler için müzenin sanal turunda daha derinlemesine bilgi sağlayabilir. Ziyaretçilerin sordukları sorulara anında yanıt verebilecek, kişisel rehberlik sunabilecek bir sistem geliştirilebilir.
 - ✓ Sanal turların tamamında işitsel engelli bireyler için işaret dili tercümanlığı veya altyazı seçenekleri sunulmalıdır.
 - ✓ Müze içinde işitme engelli bireylerin deneyimini iyileştirmek amacıyla, önemli eserler hakkında bilgi sağlayan işaret dili destekli videoların yanı sıra, akıllı bileklikler gibi titreşim tabanlı teknolojilerle eserlerle etkileşim kurulması sağlanmalıdır.
 - ✓ Görme, işitme ve fiziksel engelli bireylerin de katılabileceği sanal gerçeklik (VR) turları geliştirilebilir. VR gözlüklerinde sesli yönlendirme, işaret dili desteği ve erişilebilir hareket kontrolleri ile müzenin dijital olarak gezilebilmesi sağlanmalıdır.
 - ✓ Erişilebilir multimedya içerikleri ve sanal turlar sadece Türkçe değil, farklı dillerde de işaret dili ve sesli anlatım seçenekleri sunacak şekilde zenginleştirilebilir. Bu, hem yerli hem de yabancı engelli ziyaretçiler için erişimi kolaylaştıracaktır.
 - ✓ Sanal tur sırasında ziyaretçilerin diğer engelli bireylerle ya da müze rehberleriyle etkileşimde bulunabileceği sohbet odaları veya forumlar eklenebilir. Bu sosyal alanlar, engelli ziyaretçilerin deneyimlerini paylaşmalarını ve sanal müze ziyareti sırasında karşılaştıkları zorlukları dile getirmelerini sağlar.
- **Eğitim ve Farkındalık;**
- ✓ Engelli bireylerin ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabilmek adına, müze personeline yönelik erişilebilirlik ve engelli bireylerle etkili iletişim kurma konularında düzenli eğitim programları uygulanmalıdır. Bu eğitimler, çalışanların engelli ziyaretçilerin karşılaştıkları zorlukları anlamalarını sağlayacak ve hizmet sunma kapasitelerini artıracaktır.
 - ✓ Müze personelinin sürekli gelişimini sağlamak amacıyla erişilebilirlik ve engelli hakları konularında çevrimiçi eğitim programları düzenlenmelidir. Bu programlar, özellikle yeni personel için sürekli bir öğrenme kaynağı olacaktır.
 - ✓ Ulusal veya uluslararası engelli farkındalık günlerinde özel etkinlikler ve programlar düzenlenerek, hem müze personelinin hem de toplumun engellilik konusundaki farkındalığı artırılabilir.
 - ✓ Personelin engelli bireylerin deneyimlerini anlaması ve empati geliştirmesi için engellilik üzerine simülasyon çalışmaları düzenlenmelidir. Bu çalışmalar, personelin erişilebilirlik konularında daha duyarlı hale gelmesine katkıda bulunacaktır.
 - ✓ Müze tarafından düzenlenecek etkinlikler çerçevesinde, engelli bireylerin kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılımını teşvik eden ve toplumda engellilik konusunda farkındalık yaratan kampanyalar organize edilmelidir. Bu kampanyalar, toplumun engelli bireylerin karşılaştıkları zorluklar hakkında bilinçlenmesine yardımcı olacaktır.
 - ✓ Ziyaretçilere yönelik olarak müzedeki erişilebilirlik imkânlarını tanıtan ve bu konuda farkındalık yaratan bilgilendirme materyalleri hazırlanmalıdır. Bu materyaller, dijital platformlarda da erişilebilir hale getirilerek daha geniş bir kitleye ulaştırılmalıdır.
 - ✓ Engelli bireylerin kültürel faaliyetlere katılımını desteklemek ve toplumun bu konudaki farkındalığını artırmak için müze, düzenli olarak sosyal sorumluluk kampanyaları ve etkinlikler organize etmelidir.
 - ✓ Yerel engelli dernekleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılarak müze personeline yönelik atölye çalışmaları ve seminerler düzenlenebilir.

• **Diğer Öneriler;**

- ✓ Mevlâna Müzesi'nde gerçekleştirilen erişilebilirlik iyileştirmelerinin etkinliğini değerlendirmek amacıyla periyodik olarak erişilebilirlik değerlendirme raporları hazırlanmalıdır. Raporların hazırlanmasında ilgili paydaşların (*engelli bireyler, müze çalışanları, uzmanlar*) görüşleri ve önerileri dikkate alınmalıdır.
- ✓ Engelli bireylerin deneyimlerini ve önerilerini toplamak amacıyla düzenli olarak anketler veya geri bildirim formları oluşturulabilir. Bu sayede müzenin erişilebilirlik düzeyi sürekli olarak izlenebilir.
- ✓ Engelli bireyler için müze ziyaretlerinde yardımcı olabilecek gönüllülerin yetiştirilmesi amacıyla bir gönüllü destek programı oluşturulabilir. Gönüllüler, ziyaretçilere rehberlik edebilir ve ihtiyaçlarını karşılayabilir.
- ✓ Müze alanında mevcut erişilebilirlik durumunun değerlendirilmesi için uzmanlar tarafından yapılacak detaylı bir denetim gerçekleştirilmelidir. Bu denetim, fiziki alanların yanı sıra hizmetlerin de erişilebilirliğini kapsamalıdır.
- ✓ Müze yönetimi, ulusal ve uluslararası politikalar doğrultusunda erişilebilirlik standartlarını belirlemeli ve müze içindeki erişilebilirlik uygulamalarını geliştirmelidir.
- ✓ Müze yönetiminin erişilebilirlik konusundaki taahhütlerini artırması ve sürekli iyileştirme mekanizmalarını kurması gerekmektedir.
- ✓ 2008 yılında yürürlüğe giren "*Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme*" ve Türkiye Cumhuriyeti'nin "*Engelliler Hakkında Kanunu*" dikkate alınarak, müze içindeki tüm alanların erişilebilirliğini artıracak güncellemeler yapılmalıdır.
- ✓ Erişilebilirlik konularında uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşları ve akademik kurumlarla işbirlikleri geliştirilmeli, Mevlâna Müzesi'nde erişilebilirliği artırmaya yönelik ortak projeler tasarlanmalıdır. Bu tür işbirlikleri, kaynakların etkin kullanımı ve yenilikçi çözümlerin uygulanması açısından önemli faydalar sağlayacaktır.

Mevlâna Müzesi'nde gerçekleştirilmesi öngörülen iyileştirme önerilerinin daha derinlemesine anlaşılabilmesi için bu önerilerin her birinin avantajlarını, dezavantajlarını ve karşılaşılabilecek potansiyel zorlukları içerecek şekilde sistematik bir tablo hazırlanmıştır. Aşağıda sunulan tablo, söz konusu iyileştirme önerilerinin uygulanabilirliğini ve bunların Mevlâna Müzesi'nin genel deneyimine katkısını değerlendirmek amacıyla titizlikle oluşturulmuştur.

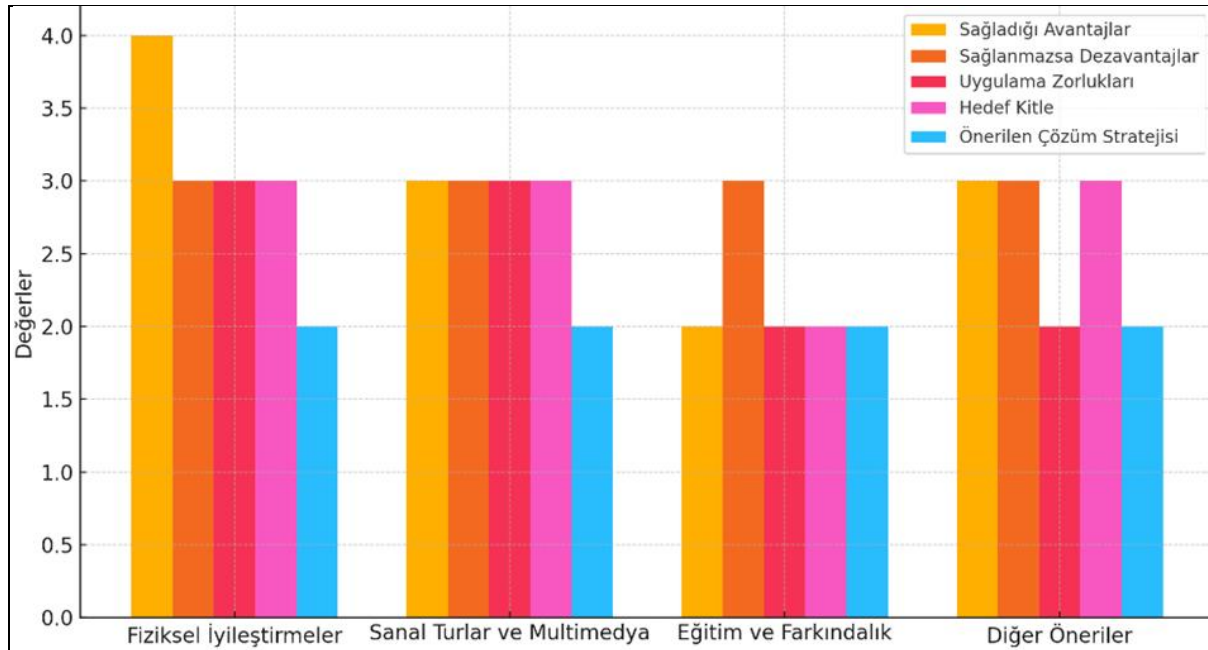
Tablo 2. Öneri Başlıkları Çerçevesinde Mevlâna Müzesi'nin Farklı Boyutlarının İncelenmesi

Çeşitli Boyutları	ÖNERİ BAŞLIKLARI			
	Fiziksel İyileştirmeler	Sanal Turlar ve Multimedya	Eğitim ve Farkındalık	Diğer Öneriler
İçerik	- Uygun rampa (TS 9111) - Hissedilebilir yüzeyler - Ergonomik oturma alanı - Erişilebilir tuvaletler - Özel platformlar/rampalar - Braille panolar	- Sesli betimleme, işaret dili, altyazı - Erişilebilir sanal turlar - Bilgi mobil uygulaması	- Erişilebilirlik eğitimleri - Sürekli online eğitim - Farkındalık etkinlikleri	- Erişilebilirlik raporları - Anketler/geri bildirim - Gönüllü destek - Uzman denetimleri
Avantajlar	- Erişim artışı - Bağımsız ziyaret - Konfor - Güvenlik	- Bilgiye kolay erişim - Sosyal etkileşim - Zengin deneyim	- Personelin engelli farkındalığı - Toplumsal duyarlılık	- Sürekli iyileştirme - Geri bildirimle geliştirme - Sürdürülebilirlik
Dezavantajlar	- Erişim zorluğu - Bağımsızlık kaybı - Güvenlik riski	- Bilgi erişimi zorlaşır - Deneyim düşer - İzolasyon artar	- Personel yetersizliği - Hizmet kalitesi düşüşü - Toplumsal duyarsızlık	- Sorunlar çözümsüz kalabilir - Geri bildirim eksikliği - Süreklilikte aksamalar

Zorluklar	- Bütçe - Yapısal izinler - Malzeme/iş gücü	- Teknoloji eksikliği - Kullanıcı dostu tasarım - Eğitimli personel	- Eğitim materyal güncelleme - Katılım motivasyonu	- Geri bildirim erişim kanalları - Uzman katılımı
Hedef Kitle	- Fiziksel engelli bireyler - Görme engelli bireyler - Engelli yakınları	- Dijital içerik tüketicileri - Görme engelliler - İşitme engelliler	- Personel - Ziyaretçiler	- Engelli bireyler - Aileler - Yönetim
Çözüm Stratejisi	- Bütçe tahsisi - Yerel yönetim ve STK iş birliği	- Beta testleri - Sürekli personel eğitimi	- Farkındalık kampanyaları - Eğitim modüllerinin güncellenmesi	- Dijital geri bildirim - Sürekli uzman denetimi

Tablodan da görüldüğü üzere fiziksel iyileştirmeler, müzenin bağımsız erişimini büyük ölçüde artırma potansiyeline sahipken, bu tür düzenlemeler beraberinde bütçe kısıtlamaları ve yapısal izin süreçleri gibi önemli zorlukları getirebilmektedir. Sanal turlar ve multimedya çözümleri, bilgiye erişimi kolaylaştırarak ziyaretçilerin deneyimini zenginleştirmeyi amaçlasa da teknoloji yetersizlikleri ve deneyim kalitesinde düşüş gibi olumsuzluklar söz konusu olabilmektedir. Eğitim ve farkındalık faaliyetleri, personelin engelli bireyler konusundaki duyarlılığını geliştirmeyi hedeflemekte, ancak personel eksikliği ve toplumsal duyarsızlık gibi risklerle karşılaşılabilir. Diğer öneriler sürekli geri bildirim ve iyileştirme mekanizmaları aracılığıyla gelişimi teşvik etse de geri bildirim eksikliği ve sürdürülebilirlik sorunlarıyla karşı karşıya kalma riski bulunmaktadır. Bu çok boyutlu analiz, müzenin erişilebilirlik stratejilerini geliştirirken karşılaşılacak engelleri ve potansiyel çözümleri bütüncül bir şekilde ele alarak müzenin erişilebilirlik politikalarının daha etkili ve sürdürülebilir hale getirilmesine katkı sağlamaktadır. Aşağıdaki grafik ise erişilebilirlik önerilerinin farklı boyutlarını (*sağladığı avantajlar, sağlanmazsa dezavantajlar, uygulama zorlukları, hedef kitle ve önerilen çözüm stratejisi*) sütunlu bir formatta sunmaktadır.

Grafik 1. Öneri Kategorilerine Göre Dağılımlar

Yukarıdaki grafikte erişilebilirlik önerilerinin farklı boyutları beş ana başlık altında incelenmiştir: sağladığı avantajlar, sağlanmazsa dezavantajlar, uygulama zorlukları, hedef kitle ve önerilen çözüm stratejileri. Bu unsurlar müzede erişilebilirliği artırmaya yönelik stratejik önerilerin etkinliğini değerlendirmek için kullanılmıştır. Sağladığı avantajlar incelendiğinde, fiziksel iyileştirmeler boyutunun en yüksek düzeyde katkı sağladığı, buna karşın eğitim ve farkındalık boyutunun en düşük seviyede avantaj sunduğu görülmektedir. Bu durum, müze erişilebilirliğinin artırılmasında fiziksel düzenlemelerin daha büyük bir etkiye sahip olduğunu, ancak eğitim ve farkındalık faaliyetlerinin görece daha az bir avantaj sağladığını ortaya koymaktadır. Sağlanmazsa dezavantajlar boyutuna bakıldığında ise önerilerin hayata geçirilmemesi durumunda, erişim zorluklarının devam edeceği ve engelli bireylerin müze deneyiminin olumsuz yönde etkileneceği ifade edilmektedir. Bu bağlamda dezavantajların, önerilen dört ana başlık (*fiziksel iyileştirmeler, sanal turlar ve*

multimedya içerikleri, eğitim ve farkındalık, diğer öneriler) arasında dengeli bir şekilde dağıldığı ve her boyutun eşit derecede olumsuz etkilenme potansiyeline sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, grafikte sunulan önerilerin önemli avantajlar sunduğu, ancak uygulama süreçlerinde karşılaşılabilecek çeşitli zorlukların göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu öneriler, engelli bireyler için müze deneyimini iyileştirmeyi ve kapsayıcılığı artırmayı hedeflemekte olup, stratejik bir planlama ve etkili bir uygulama süreci ile bu hedeflerin gerçekleştirilmesi mümkündür.

9. SONUÇ

İnsanlar, yaşadıkları toplumla sürekli bir iletişim halindedir ve bu etkileşim, onların yaşam biçimlerini şekillendiren temel unsurlardan biridir. Kentlerin biçimlenmesinde en belirleyici faktörlerden biri, insanları fiziksel, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına uygun şekilde karşılayabilen bir altyapı ve hizmet sunumudur. Bu hizmetler etkin ve verimli bir biçimde sağlandığında bireylerin o kentte daha mutlu, huzurlu ve tatmin edici bir yaşam sürme isteği artacaktır. Kentsel hizmetlerin en önemli boyutu ise kentte yaşayan her bireyin bu hizmetlere eşit ve adil bir şekilde erişebilmesidir (İlhan Söylemez, 2020:175). Erişilebilirlik, bu eşitlik ilkesinin temel taşlarından biridir. Kentsel alanlarda yapılan düzenlemelerin, yalnızca estetik veya fonksiyonel açıdan değil, aynı zamanda erişilebilirlik açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak şu husus asla göz ardı edilmemelidir ki; kentsel mekânlarda erişilebilirliğin sağlanması adına küresel ölçekte çeşitli değişim ve dönüşümler hızla sürdürülürken, tarihi ve kültürel öneme sahip alanların yeterince erişilebilir olmadığı gerçeği karşımızda durmaktadır.

Tarihi bölgeler ve kültürel miras öğeleri kültürel sürekliliği sağlamak ve bu değerleri gelecek nesillere aktarabilmek için korunması şart olan alanlardır. Ancak bu koruma ve düzenleme uygulamalarının engelli bireylerin de erişimini kapsamayacak şekilde yapılması, toplumsal eşitlik ilkelerini zedelemekte ve bu bireylerin kültürel mirasla etkileşimlerini kısıtlamaktadır (Kejanlı vd., 2023:703). Bu nedenle erişilebilirlik, sadece fiziksel engellerin aşılmasını değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal bütünlüğün sağlanmasını da gerektiren kritik bir öncelik olmalıdır. Bu bağlamda kentsel erişilebilirlik, yalnızca yolların, toplu taşıma sistemlerinin ve kamu binalarının fiziksel erişimine olanak tanımanın ötesinde, kültürel kurumlar olarak müzelerin de erişilebilir olmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda müzelerin, toplumun tüm kesimlerine hizmet verebilir olması, kentsel yaşamın kalitesini artırıcı bir unsur olarak kabul edilmektedir. Müzeler, engelli bireyler başta olmak üzere, her yaşta ve sosyal gruptan insanların kültürel mirasa erişimini sağlayarak, sosyal dâhil olma ve eğitim olanaklarını genişletmektedir. Bu nedenle müzelerin erişilebilirliği, kentsel planlama ve tasarım süreçlerinde öncelikli olarak ele alınması gereken bir konudur.

Bu çalışma Konya Mevlâna Müzesi'nin erişilebilirlik düzeyini kapsamlı bir şekilde ele alarak, engelli bireylerin karşılaştığı fiziksel ve bilgiye erişim engellerini ortaya koymuş ve bu doğrultuda somut iyileştirme önerileri sunmuştur. Araştırma süreci kapsamında gerçekleştirilen gözlem, fotoğraf çekimleri, gözlem formları ve kapsamlı literatür taramalarının sonucunda elde edilen bulgular, müzenin belirli erişilebilirlik standartlarını yalnızca kısmen karşıladığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte özellikle fiziksel düzenlemelerde ve bilgiye erişimde (*özellikle görme ve işitme engelli bireyler açısından*) ciddi eksikliklerin bulunduğu dikkat çekmiştir. Örneğin Mevlâna Müzesi, giriş ve çıkış noktalarındaki düzenlemeler ile engelli bireylerin müzeye erişimini kısmen desteklemektedir. Ancak müze kompleksinde yer alan rampaların standartlara tam olarak uygun olmadığı, bazı alanlarda rampaların hiç bulunmadığı ve mevcut rampaların eğimlerinin yasal normlara uymadığı tespit edilmiştir. Ayrıca müze içinde yer alan engelli tuvaletlerinin erişilebilirlik açısından yetersiz olduğu, tekerlekli sandalye kullanıcıları için uygun bir tasarım sunmadığı görülmüştür. Braille alfabeli panoların ve hissedilebilir yüzeylerin yetersizliği ise görme engelli bireyler için müzenin bilgiye erişim olanaklarını sınırlamaktadır. Özellikle bilgilendirme panolarında ve yönlendirme işaretlerinde Braille yazı sisteminin kullanılmaması, görme engelli ziyaretçilerin müze içerisinde bağımsız hareket etmelerini zorlaştırmaktadır. İşitme engelli bireyler için ise işaret diliyle rehberlik ve bilgilendirme hizmetlerinin olmaması, bu ziyaretçi grubunun müzeye erişimini olumsuz etkilemektedir.

Bu bulgulara dayalı olarak Mevlâna Müzesi'nin erişilebilirlik standartlarını karşılamak ve tüm ziyaretçi grupları için kapsayıcı bir deneyim sunmak adına çeşitli iyileştirmeler yapılması gerekmektedir. Yapılan analizler fiziksel düzenlemelerin yanı sıra sanal turlar ve multimedya içeriklerinin geliştirilmesi, personel eğitimleri ve farkındalık artırıcı çalışmalar gibi çok boyutlu çözümler sunmuştur. Özellikle rampaların ve yürüyüş yollarının yenilenmesi, engelli tuvaletlerinin yeniden tasarlanması, görme engelli bireyler için hissedilebilir yüzeylerin eklenmesi ve Braille yazılı bilgi panoları gibi uygulamalar, engelli bireylerin bağımsız bir şekilde müzeyi deneyimlemelerini sağlayacaktır. Ayrıca sanal turların erişilebilir hale getirilmesi ve görsel, işitsel engelli

bireyler için özel içeriklerin sunulması, dijital platformlarda da kapsayıcı bir müze deneyimi yaratacaktır. Bu önerilerin hayata geçirilmesi, müzenin sadece fiziki anlamda değil, toplumsal farkındalık ve eğitim açısından da dönüşümüne katkı sunacaktır. Personelin erişilebilirlik konusundaki duyarlılığını artırmak için sürekli eğitimlerin düzenlenmesi ve engelli bireylerin müze ziyaretlerini kolaylaştıracak destekleyici teknolojilerin kullanımı, müzenin kapsayıcılık ilkesi doğrultusunda önemli bir adım olacaktır. Bu iyileştirme çalışmaları, müzeyi ziyaret eden engelli bireylerin deneyimlerini iyileştirmekle kalmayacak, aynı zamanda ulusal ve uluslararası düzeyde erişilebilirlik konusunda örnek teşkil edecektir. Müze, bu iyileştirmeleri gerçekleştirerek, herkes için eşit erişim sağlayan bir kültür ve sanat mekânı olma yolunda önemli bir adım atacaktır.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “en az iki dış hakem” ve “çift taraflı körleme” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Yazar, dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermişlerdir. Bu araştırmanın yapılması ile ilgili olarak Konya Mevlâna Müzesi Müdürlüğü’nden 19/09/2024 tarih ve E-33677087-155.01-5697585 sayılı “*İzni Belgesi*” alınmıştır. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. The author sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. Regarding the conduct of this research, an "Permission Certificate" dated 19/09/2023 and numbered E-33677087-155.01-5697585 was obtained from the Konya Mevlana Museum Directorate.**

YAZAR KATKILARI / AUTHORS' CONTRIBUTIONS:

Yazar, çalışmanın tüm bölümlerine ve aşamalarına tek başına katkıda bulunmuştur. / **The author contributed to all sections and stages of the study alone.**

KAYNAKLAR

- ADA (2010), “*2010 ADA Standards for Accessible Design*”, **Department of Justice Civil Rights Division Web Sayfası** (E-Haber), 800-514-0383 (TTY), <https://www.ada.gov/law-and-regs/design-standards/2010-stds/> (Erişim Tarihi: 18.08.2024).
- AKIN GÜLER, Gülşen ve TUTAL, Osman (2017), “*Tarihi Yapılarda Erişilebilirlik ve Kullanılabilirlik*”, **Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu**, 2-4 Kasım 2017 – Trabzon, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, Trabzon, ss.351-361.
- ALKAN, Bala Havva ve ALKAN, Ahmet (2014), “*Architectural Interventions and Urban Transformation in the Arrangement of Mevlana Celaleddîn Rumî Square Ignoring Ontological Planning Approach*”, **54th Congress of the European Regional Science Association: "Regional development & globalisation: Best practices"**, 26-29 August 2014, St. Petersburg (Russia), European Regional Science Association (ERSA), Louvain-la-Neuve.
- ARSLAN, Aytuğ (2014), “*İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin Turizmdeki Yeri Üzerinde Bir Değerlendirme*”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.7(29), ss.23-29.
- ASHLEY, Suzan (2005), “*State Authority and the Public Sphere: Ideas on the Changing Role of the Museum as a Canadian Social Institution*”, **Museum and Society**, S.3(1), ss.5-17.
- AYDUĞ, Damla (2022), “*Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Nitel Bir Yöntem Olarak Gömülü Teorinin Kullanımı*”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.22(Özel Sayı 2), ss.183-196.
- BAKIRCI, Naci (2007), “*Konya Mevlâna Dergâhı*”, **İSTEM**, S.5(10), ss.191-202.
- BAKİ NALCIOĞLU, Zeynep Safiye (2023), “*Müzeler Değişiyor: Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar*”, **Akademi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.10(29), ss.206-217.

- BEGON, Jessica (2020), “*Disability: A Justice-Based Account*”, **Philos Stud** (2021), S.178, ss.935–962.
- BİLGE, Cihad ve IRMAK, Mehmet Akif (2021), “*Sivas Kent Merkezinde Yaya Yollarının Fiziksel Engelli Kullanımları Açısından Değerlendirilmesi*”, **Artium**, S.9(1), ss.36-46.
- BİRDİR, Kemal, DALGIÇ, Ali ve KALE, Aml (2014), “*Antalya ve Mersin Plajlarında Yapılan Düzenlemelerin Erişebilirlik Kapsamında İncelenmesi*”, **Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi**, S.2, ss.145-158.
- BROWN, Scott Campbell (2006), “*Accessibility*”, **Encyclopedia of Disability** (Ed. D. Mitchell ve S. Synder), Sage Publications, California, ss.9-13.
- COŞKUN, Raziye, KILIÇ, Bahar ve OKUYUCU, Ayşe (2022), “*Konya Mevlana Müzesi’ndeki Turizm Faaliyetlerinin Yerel Halk ve Ziyaretçiler Tarafından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*”, **Selçuk 7. Uluslararası sosyal Bilimler Kongresi**, 10-11 Aralık 2022 – Konya, Akademi Kongre Dergi Eğitim Yayıncılık, Konya, ss.752-774.
- COUNCIL OF EUROPE (2005), “*Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society*”, **CETS 199–Value of Cultural Heritage for Society**, 27.X.2005, Council of Europe Treaty Series, No.199.
- ÇAĞLAR, Selda (2012), “*Engellilerin Erişebilirlik Hakkı ve Türkiye’de Erişebilirlikleri*”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.61(2), ss.541-98.
- ÇAM, Oğuz ve ÇILGINOĞLU, Hakkı (2020), “*İnanç Turizmi Merkezi Olarak Mevlana Müzesi ile Şeyh Şaban-ı Veli Külliyesi’nin Değerlendirilmesi*”, **Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi**, S.5(2), ss.342-357.
- DICKENSON, Victoria (2006), “*History, Ethnicity and Citizenship: The Role of the History Museum in a Multi-Ethnic Country*”, **Museum International**, S.58(3), ss.21-31.
- DÖNMEZ KARA, Canan Öykü (2021), “*Türkiye’de Mekânsal Erişilebilirliği Sınırlayan Altyapı Eksikliklerinin Engelli İstihdamına Etkisi*”, **Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)**, S.11(1), ss.117-140.
- DÜNDAR TÜRKKAN, Vildan ve BEZCİ, İsmail (2019), “*Müzelerin Erişilebilirliği Üzerine Bir Eylem Araştırması: PTT Pul Müzesi*”, **Sanat Yazıları**, S.40, ss.335-363.
- EKİCİ, Burçin (2021), “*Engelli Kullanımı Açısından Yaya Yollarının Erişilebilirliğinin Değerlendirilmesi: Çorlu (Tekirdağ) Örneği*”, **Journal of Architectural Sciences and Applications**, S.6(1), ss.115-124.
- ERKAN, Hatice Sena (2023), “*Türkiye’de En Çok Ziyaret Edilen Müzelerin Erişilebilirlikleri Yönünden Değerlendirilmesi*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- ERKMEN, Aslıhan, KILIÇ, M. Ali ve KUTSAL, Derya (2020), “*COVID-19 Salgını Sürecinde İstanbul’daki Sanat Müzelerinin Erişilebilirliği: Sosya Medya ve Dijital Uygulamalar Üzerinden Bir Değerlendirme*”, **MSGSÜ Sosyal Bilimler**, S.2(22), ss.271-289.
- ILGAR, M. Zeki ve ILGAR, Semra Coşgun (2013), “*Nitel Bir Araştırma Deseni Olarak Gömülü Teori: Temellendirilmiş Kuram*”, **İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.2(1), ss.197-247.
- İLKHAN SÖYLEMEZ, Duygu (2020), “*Tarihi Eserlere Erişilebilirlik: Konya Tarihi Kent Merkezi Örneği*”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, S.(Erişilebilirlik Özel Sayısı 1), ss.165-191.
- İLTER, A. Tolga (2018), “*Erişilebilirlik Konusunda Bir Değerlendirme ve Yüksek Öğrenim Kurumlarından Bir Örnekleme Denemesi: İTÜ Öğrenci İşleri Hizmet Binası*”, **9. Engelsiz Üniversiteler Çalıştayı**, 30 Nisan – 2 Mayıs 2018 - Bodrum, ss.1-20.
- JAEGER, Paul T. ve BOWMAN, Cynthia Ann (2005), **Understanding Disability: Inclusion, Access, Diversity, and Civil Rights**, Praeger Publishers, Connecticut.
- JANSEN-VERBEKE, Myriam ve REKOM, Johan Van (1996), “*Müze Ziyaretçilerinin Taranması: Kent Turizmi Pazarlaması*”, **Turizm Araştırmaları Yıllıkları**, S.23, ss.364-375.
- KARPUZ, Haşim (2007), “*Evlüya Çelebi'nin Ziyaret Ettiği Mevlevihaneler*”, **Uluslararası Mevlana Sempozyumu Bildiriler Kitabı** (Ed. Mahmut Erol Kılıç), 8-12 Mayıs 2007 – İstanbul/Konya, Motto ProProject Yayınları, İstanbul, Cilt.2, ss.587-608.

- KAYMAKÇI, Sıla (2022), “*Tarihi Yapıların Müze Olarak İşlevlendirilmesinin İstanbul’dan Örneklerle İncelenmesi*”, **Mimarlık ve Yaşam**, S.7(2), ss.647-667.
- KAYNAK, Aysin ve ÇOLAK, Cihan (2011), **Engelsiz Müze Rehberi - İstanbul Sağlık Müdürlüğü: İstanbul Sağlık Müzesi**, İstanbul Sağlık Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/belge/engelsiz_muze_rehberi.pdf (Erişim Tarihi: 03.10.2024).
- KEJANLI, D. Türkan, KOÇ, Canan ve ALKAN, Muhammed Can (2023), “*Evaluation of the Accessibility of Historical Regions in Terms of Disabled Individuals: The Case of Diyarbakır Suriçi Region*”, **GRID Architecture, Planning and Design Journal**, S.6(2), ss.699-724.
- KILCI, Ali (2005), “*Erken Osmanlı (12~9-1451) Baldaken Türbeleri*”, **Vakıflar Dergisi**, S.XXIX, ss.255-286.
- KILIÇASLAN, Hare ve TOMAR, Erdal Zeki (2024), “*Mevlânâ Dergâhı Restitüsyon Evrelerinin Tanıtılmasında Yaratıcı Drama*”, **Eurasia 3rd International Scientific Research and Innovation Congress**, 29-31 Ocak 2024 – Ankara, Liberte Akademik Yayınları, Ankara, ss.1-13.
- KOUSTRIAVA, Eleni ve KOUTSMANI, Maria (2023), “*Spatial and Information Accessibility of Museums and Places of Historical Interest: A Comparison between London and Thessaloniki*”, **Sustainability**, S.15, ss.16611(1-17).
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf (1994), “*Konya Mevlâna Dergâhı ve Türbe Hamamına Dair İki Mevlevi Vakfıyesi*”, **Vakıflar Dergisi**, S.23, ss.75-102.
- KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2024a), “*Genel Müdürlüğümüze Bağlı Müze, Örenyeri ve Türbe (Bağlı Birim) Listesi*”, **Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kurumsal Web Sitesi**, <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fkvmgm.ktb.gov.tr%2FEklenti%2F125213%2Cmuzelervebaglibirimlistesi150824xlsx.xlsx%3F0&wdOrigin=BROWSELINK> (Erişim Tarihi: 25.08.2024).
- KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2024b), “*Özel Müzeler*”, **Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kurumsal Web Sitesi**, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-135633/ozel-muzeler.html> (Erişim Tarihi: 02.09.2024).
- LAHIRI, Suravi (2023), “*A Qualitative Research Approach is an Inevitable Part of Research Methodology: An Overview*”, **International Journal for Multidisciplinary Research (IJFMR)**, S.5(13), ss.1-13.
- LECERF, Marie (2019), **European Accessibility Act**, EPRS - European Parliamentary Research Service, 1 Mart 2019, PE 603.973.
- MESQUITA, Susana ve CARNEIRO, Joao Carneiro (2016), “*Accessibility of European Museums to Visitors with Visual Impairments*”, **Disability & Society**, S.31(3), ss.373-388.
- METİN, Banu (2017), “*Engellilere Yönelik Sosyal Politikalarda Yerel Yönetimlerin Rolü: Keçiören Belediyesi Örneği*”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.19(1), ss.320-344.
- ÖZDEMİR, Ayşe (2020), “*Kamu Hizmet Alanının Fiziksel Erişebilirlik Açısından Değerlendirilmesi: Pamukkale Belediyesi Örneği*”, **Artium**, S.8(2), ss.118-127.
- ÖZDEMİR, Murat ve TUTİ, Gamze (2023), “*Nitel Araştırma Desenleri: Metodolojik Bir Temellendirme*”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S.11(2), ss.217-235.
- ÖZİDA (2010), **Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı**, Anıl Matbaacılık, Ankara.
- ÖZKARACA, Nuray ve İNCEOĞLU, Mehmet (2021), “*Üniversite Yerleşkelerinde Erişilebilirlik Değerlendirmesi: Düzce Üniversitesi Kampüsü Örneği*”, **Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi**, S.9(5), ss.1891-1908.
- POLAT SUBAŞI, Kübra (2023), “*Engelliler ve Erişilebilirlik*”, **Türkiye’de Engelliler ve Sosyal Politikalar** (Ed. M. Şen), Efe Akademi Yayınları, İstanbul.
- SAĞLIK BAKANLIĞI TÜRKİYE HALK SAĞLIĞI KURUMU (2012), **Sağlık Kurumlarında Özürlü Bireyler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Rehberi**, Sağlık Bakanlığı Yayınları, Ankara.

- SANDOVAL, José María Jové (2018), “*Accessibility, Heritage, and Project: Re-Architectures for Everyone*”, *Millenium*, S.2(7), ss.103-111.
- SEMAZEN.NET (2024), “*Ziyaretçi Rekoru Kırdı*”, **Semazen.net Kurumsal Web Sayfası** (E-Haber), 18 Eylül 2024, <https://mevlanaturbesi.semazen.net/ziyaretci-rekoru-kirdi/> (Erişim Tarihi: 18.09.2024).
- SİLAV, Muna (2019), “*Kentsel Arkeolojik Miras ve Erişilebilirlik: Ankara Roma Hamamı Açık Hava Müzesi*”, **Sanat ve Tasarım Dergisi**, S.23, ss.301-313.
- SÖZEN, Hilmi ve GÖKÜŞ, Mehmet (2023), **Büyükşehir Belediyelerinde Engelli Vatandaşlara Sunulan Hizmetlerin Karşılaştırmalı Bir Analizi**, Nobel Yayınevi, Ankara.
- SU, Gamze ve BURCU SAĞLAM, Esra (2020), “*Köy Yaşamında Engelli Birey Olma Deneyimi: Nitel Bir Araştırma Örneği*”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S.37(1), ss.96-115.
- ŞARDAĞ, Ayşe ve KERVANKIRAN, İsmail (2022), “*Turizm Mekânlarının Yeniden Üretimle Metalaş(tiril)mesi: Mevlana Müzesi ve Çevresi*”, **Türk Coğrafya Dergisi**, S.80, ss.71-86.
- TEKKÖK ŞENCAN, Gülşen (2022), “*İşitme Engeli Bireylerin Türkiye ve Yurt Dışındaki Müzelere Erişiminin Artırılması İçin Uygulanan Çalışmalar*”, **International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage UNIMUSEUM**, S.5(2), ss.64-74.
- TUTAR, Hasan (2023), “*Nitel Araştırma Deseni Belirleme Ölçütleri ve Gerekçelendirilmesi*”, **Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.25(1), ss.334-355.
- VITEZ, Helena (2019), **Stavovi Društva o Nasilju i Diskriminaciji Prema Osobama s Invaliditetom**, Završni rad br. 1137/SS/2019, Varaždin, Rujan.
- YEŞİLYURT, Hülya, KIRLAR, Burçin ve LALE, Ceyda (2014), “*Müzelerin Sessiz ve Karanlık Dünyası: "Herkes İçin Müzeler" Mümkün Mü?*”, **Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi**, S.2, ss.1-19.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2013), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 9. Baskı.
- YILDIZ, Medine (2021), “*Müze Tasarımlarında Engellilere İlişkin Eksiklikler: Türkiye’den Örnekler Işığında İnceleme*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ZEOLLA, Michael ve VILLA, Marco (2023), **Increasing Accessibility at the Worcester Art Museum Via a Mobile APPLICATION**, A Major Qualifying Project Proposal Faculty of Worcesterpolyt Echnic Institute, <http://www.wpi.edu/Academics/Projects> (Erişim Tarihi: 18.09.2024).
- 3194 sayılı **İmar Kanunu** (09.05.1985 tarih ve 18749 sayılı Resmî Gazete).
- 5378 sayılı **Engelliler Hakkında Kanun** (07.07.2005 tarih ve 25868 sayılı Resmî Gazete).
- 5393 sayılı **Belediye Kanunu** (13.07.2005 tarih ve 25874 sayılı Resmî Gazete).
- Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği** (20.07.2013 tarih ve 28713 sayılı Resmî Gazete).
- Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslar Yönetmeliği** (31.07.2009 tarih ve 27305 sayılı Resmî Gazete).
- Yaya Yolları ve Kaldırımların Tasarım Kuralları Hakkında Yönetmelik** (07.11.2005 tarih ve 32362 sayılı Resmî Gazete).
- TS 9111 (2011), **Özürülüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere**, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
- TS 12576 (2012), **Şehir İçi Yollar-Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları**, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara (Bu standart iptal edilen TS 12576 -1999- standardı yerine çıkartılmıştır).
- UN (1993), **Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities**, A/RES/48/96.

- UN (2004), **Accessibility for the Disabled a Design Manual for a Barrier Free Environment**, <https://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-01.htm> (Erişim Tarihi: 24.09.2024).
- UN (2006), **Convention on the Rights of Personswith Disabilities and Optional Protocol**, <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf> (Erişim Tarihi: 24.08.2024).
- UN (2013), **Accessibility and Development: Mainstreaming Disability in the Post-2015 Development Agenda**, UN Department of Economic and Social Affairs.

